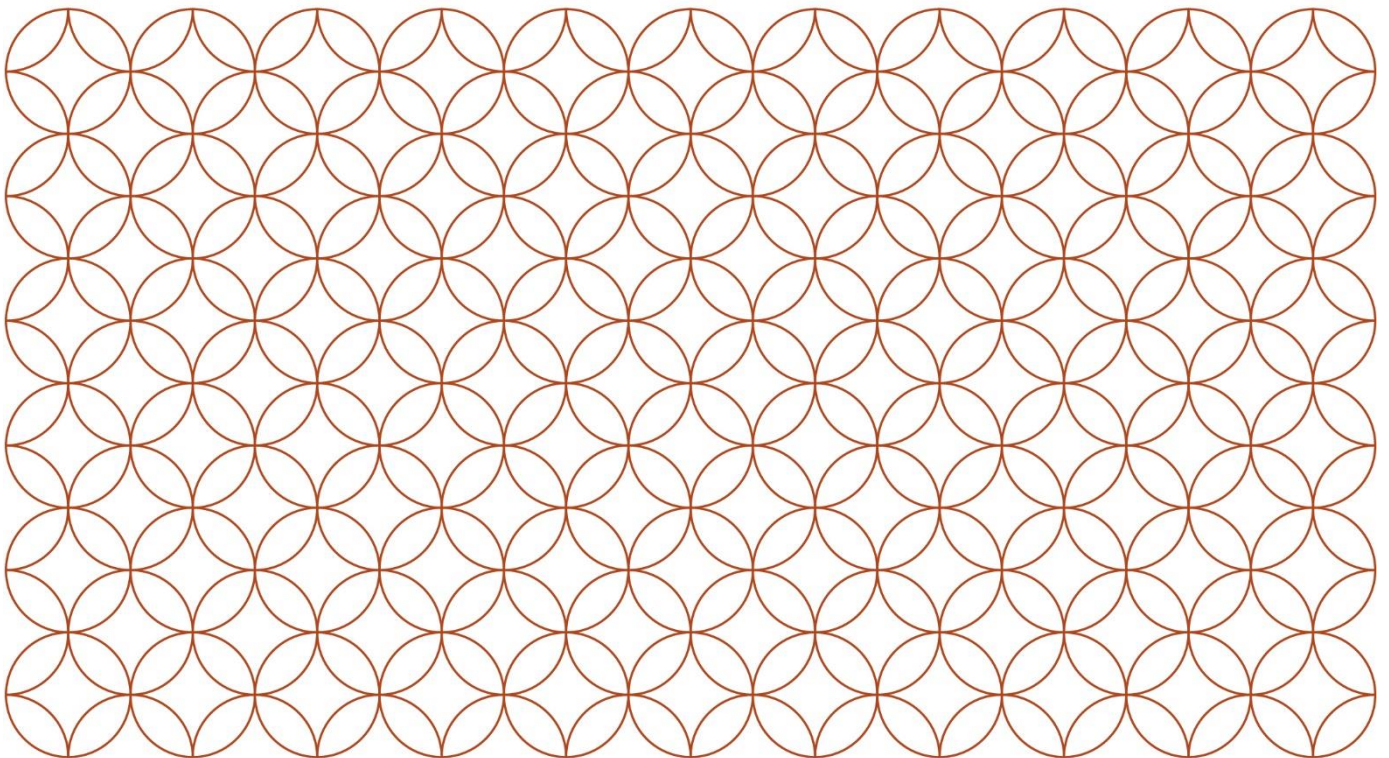

REDOVISNING AV
REGERINGSUPPDRAG

Redovisning av uppdrag om regionala planeringsunderlag

Skolverket

Publikationen finns att ladda ner som kostnadsfri
PDF från Skolverkets webbplats:

www.skolverket.se/publikationer

Dokumentdatum: 2024-02-28

Diarienummer: 2022:1840

Skolverket, Stockholm 2024

Innehållsförteckning

Redovisning av uppdrag om regionala planeringsunderlag	1
Innehållsförteckning	3
Sammanfattning	5
Skolverkets sammanfattande iakttagelser	5
1. Uppdrag om regionala planeringsunderlag	7
1.1 Inledning	7
1.2 Redovisningens struktur	7
2. Bakgrund	8
2.1 Skolverkets förberedande uppdrag	8
2.2 Innehåll i de regionala planeringsunderlagen	9
2.3 Skillnader mellan det förberedande uppdraget och planeringsunderlagen	9
2.3.1 Ny statistik och underlag för mer välunderbyggda bedömningar	10
2.3.2 Tydligare bedömningar för att uppnå en god stödjande och styrande effekt	11
3. Erfarenheter från arbetet med planeringsunderlagen	13
3.1 Samverkan med huvudmän och andra aktörer	13
3.1.1 Huvudmännen har bidragit med kunskap om det regionala sammanhanget	13
3.1.2 Regionernas bedömning av det regionala behovet av gymnasialt utbildade	15
3.1.3 Nationella branschföreträdares bedömning av behovet av gymnasialt utbildade	16
3.1.4 Möten med andra intressenter	16
3.1.5 Myndighetssamverkan kring kompetensförsörjning	17
3.1.6 Skolverket bjöd in nyckelaktörer till rundabordssamtal	17
3.1.7 Skolinspektionen ska kunna använda planeringsunderlagen vid prövning av godkännande som huvudman	18
3.2 Skolverkets bedömningar av utbildningsutbudet	19
3.2.1 Skolverket gör sammantagna bedömningar	19
3.2.2 Målkonflikter i bedömningarna	20
3.2.3 Separata bedömningar för gymnasieskolan och komvux	21
3.2.4 Hur mycket behöver utbudet förändras?	22
3.2.5 Bedömningarna görs på programnivå	22
3.2.6 Två utbildningsområden har krävt särskilda avvägningar	23
3.2.7 Majoriteten huvudmän svarar att de kommer använda Skolverkets bedömningar	24
3.3 Utvecklingsområden i planeringsunderlagen	26

3.3.1 Framtagandet av underlagen bör synkas med undersökningar från andra myndigheter	26
3.3.2 Processen för att inhämta regionernas bedömning	27
3.3.3 Insamling av uppgifter om planerade utbildningsplatser i gymnasieskolan ..	27
3.3.4 Utveckling av planeringsunderlagen	28
3.4 Dialog om utveckling av statistisk information	29
4. Skolverket genomför fler studier med koppling till planeringsunderlagen	31
4.1 Studie om ungdomars val till gymnasieskolan	31
4.2 Rapporten Gymnasiemarknadens geografi kompletterar bilden av utbildningsutbudet inom gymnasieskolan	31
4.3 Regionala dialoger om komvux ger en aktuell lägesbild	32
4.4 Planerade uppföljningar inom komvux	33
5. Kompletterande stöd till huvudmän för gymnasial utbildning	34
5.1 Kommunikationsinsatser har varit en viktig del i Skolverkets stöd.....	34
5.2 Forum planering och dimensionering.....	35
5.2.1 Utmaningar med forumen	36
5.2.2 Genomförande och innehåll.....	37
5.2.3 Teman i forumdeltagarnas diskussioner	37
5.2.4 Forumen har ökat huvudmännens förståelse för hur de kan använda planeringsunderlagen	40
5.3 Mer kompletterande stöd: Susa-navet ger en överblick över fler utbildningar	40
6. Skolverkets iakttagelser utifrån arbetet med de regionala planeringsunderlagen	42
6.1 Det finns hinder för att förändra utbudet av gymnasial utbildning	42
6.1.1 Låg efterfrågan på utbildningar som behöver växa.....	43
6.2 Samverkan behöver stärkas.....	44
7. Skolverket kommer att fortsätta att erbjuda stöd	46
8. Referenser	48

Sammanfattning

Regeringen har gett Skolverket i uppdrag att redogöra för erfarenheter av arbetet med regionala planeringsunderlag och vilka utvecklingsbehov myndigheten ser framåt. Enligt uppdraget ska Skolverket också utveckla och tillhandahålla kompletterande insatser som huvudmän för gymnasial utbildning behöver för att använda planeringsunderlagen på ett ändamålsenligt sätt.

Den här redovisningen beskriver erfarenheterna från arbetet med att ta fram underlagen och att tillhandahålla kompletterande stöd till huvudmännen.

Planeringsunderlagen har utformats med utgångspunkt i det exempelunderlag som Skolverket tog fram i myndighetens förberedande uppdrag. Planeringsunderlagen har dock kompletterats med ytterligare statistik och utvecklats för att vara än mer användarvänliga för målgruppen. Dessutom innehåller planeringsunderlagen, i enlighet med regeringsuppdraget, tydligare bedömningar av utbildningsutbudet för att möjliggöra en mer styrande effekt.

En viktig del i Skolverkets arbete har varit samverkan med olika aktörer. Under arbetets gång har Skolverket samverkat med ett stort antal aktörer som exempelvis Skolinspektionen, Statistiska centralbyrån (SCB), Arbetsförmedlingen, Myndigheten för yrkeshögskolan (MYH), Sveriges Kommuner och Regioner (SKR), Friskolornas riksförbund, regioner och branschföreträdare.

Från och med hösten 2022 och framåt har Skolverket tillhandahållit ett flertal informations- och stödinsatser riktade till berörda huvudmän. Skolverket har bland annat erbjudit webinarier, filmer och poddavsnitt samt tillhandahållit information i nyhetsbrev och på skolverket.se

I syfte att främja en ändamålsenlig användning av planeringsunderlagen har Skolverket också arrangerat länsvisa, fysiska forum för diskussion om utbudet av gymnasial utbildning. Forumen har riktat sig till alla huvudmän i respektive län. Vid forumen har Skolverket presenterat myndighetens bedömningar av länets utbildningsutbud, beskrivit hur arbetet med bedömningarna gått till samt erbjudit en arena för länets huvudmän att diskutera planering och dimensionering.

Skolverkets sammanfattande iakttagelser

Diskussionerna vid forumen visar att många huvudmän ser praktiska såväl som ekonomiska hinder för att förändra utbildningsutbudet i den riktning Skolverket bedömer behövs. Många huvudmän upplever att det redan idag är svårt att rekrytera yrkeslärare och tillhandahålla apl-platser i tillräcklig omfattning. Dessutom pekar många på att ungdomar och vuxna i alltför låg grad söker sig i till utbildningar som förbereder för yrken där behoven på arbetsmarknaden är som störst. Det gör det svårt att starta upp eller utöka antalet utbildningsplatser på dessa utbildningar, eftersom det finns en risk att de inte bär sig. Denna utmaning

lyfte även Skolverket i den nationella syntesrapport om utbud och efterfrågan på gymnasial utbildning som myndigheten presenterade som komplement till planeringsunderlagen.

Skolverkets slutsats är att det kommer att behövas fler insatser för att förändringar i utbudet av gymnasial utbildning ska få avsedd effekt. Skolverket bedömer också att förändringarna kan komma att ta tid. För att stärka huvudmännens förutsättningar att förändra utbildningsutbudet bedömer Skolverket att:

- Stat och huvudmän behöver arbeta aktivt med att säkra tillgången på yrkeslärare genom att öka incitamenten för yrkesverksamma att studera till och arbeta som lärare.
- Även komvux bör ingå i satsningar för att höja läraryrkets attraktionskraft.
- Huvudmän, arbetsmarknadens parter och regioner behöver arbeta för att främja samverkan mellan skola och arbetsliv för att kunna förbättra matchningen och kvaliteten i yrkesutbildningen.

För att stärka de gymnasiala yrkesutbildningarnas synlighet och attraktivitet bedömer Skolverket att:

- Tillgången till såväl som styrningen av studie- och yrkesvägledning i grundskolan behöver förbättras. Även studie- och yrkesvägledning riktad till vuxna måste erbjudas för att utveckla vuxnas valkompetens och ge saklig information om vilka möjligheter som olika utbildningar kan ge.
- Huvudmän och rektorer i grundskolan bör ge både lärare och studie- och yrkesvägledare förutsättningar att arbeta systematiskt med individuell och generell vägledning.
- Det behöver konkretiseras ytterligare i hur studie- och yrkesvägledningens likvärdighet och kvalitet kan främjas och integreras bättre i undervisningen.
- Företrädare för arbetslivet har ett stort ansvar att arbeta både för att stärka bristyrkenas attraktivitet och för att motverka könsbundna utbildnings- och yrkesval.

Skolverket avser fortsätta stödja huvudmännen; genom att utveckla planeringsunderlagen och genom att fortsätta erbjuda kompletterande stödinsatser. Inledningsvis kommer en viktig sådan insats att vara att informera huvudmän, skolchefer och rektorer inom grundskolan om vad reformen innebär för övergången från grundskola till gymnasieskola.

1. Uppdrag om regionala planeringsunderlag

1.1 Inledning

Regeringen har gett Skolverket i uppdrag (U2022/01595, U2022/02828) att redogöra för erfarenheter av arbetet med regionala planeringsunderlag och vilka utvecklingsbehov myndigheten ser framåt.¹

Enligt uppdraget om regionala planeringsunderlag ska Skolverket också utveckla och tillhandahålla kompletterande insatser som huvudmännen behöver för att använda planeringsunderlagen på ett ändamålsenligt sätt.

Skolverket publicerade den första omgången regionala planeringsunderlag den 31 oktober 2023. I denna redovisning beskriver Skolverket erfarenheterna från arbetet med att ta fram planeringsunderlag och tillhandahålla stöd till huvudmän.

1.2 Redovisningens struktur

Kapitel 2 ger en kort överblick över uppdraget om regionala planeringsunderlag. Vi presenterar också hur planeringsunderlagen skiljer sig mot det exempel på planeringsunderlag som Skolverket tog fram i det förberedande uppdraget.

I **kapitel 3** redogör vi för erfarenheterna från arbetet med att ta fram planeringsunderlagen. Bland annat går vi igenom hur Skolverket samverkat med andra aktörer, vilka avvägningar vi gjort i bedömningarna av länens utbildningsutbud samt vilka utvecklingsområden vi ser för framtida planeringsunderlag.

Enligt uppdraget ska Skolverket överväga vilka övriga studier som kan behövas för att komplettera planeringsunderlagen. I **kapitel 4** presenterar vi några av de analyser som genomförts under 2023 och som planeras under 2024.

Kapitel 5 handlar om arbetet med att tillhandahålla stöd till huvudmän för gymnasial utbildning. Vi redogör för vilka informationsinsatser som gjorts från hösten 2022 och framåt för att förbereda huvudmännen för lagändringarna om planering och dimensionering. Dessutom beskriver vi innehåll och resultat från de länsvisa forum med huvudmän som Skolverket genomfört för att främja ändamålsenlig användning av planeringsunderlagen.

I **kapitel 6** sammanfattar vi våra iakttagelser från arbetet med planeringsunderlagen och diskuterar vad de betyder för arbetet framåt. I **kapitel 7** beskriver vi hur Skolverket avser fortsätta arbeta för att stödja huvudmännen i arbetet med planering och dimensionering.

¹ Utbildningsdepartementet 2022, Uppdrag om regionala planeringsunderlag (U2022/01595, U2022/02828).

2. Bakgrund

I juni 2022 beslutade riksdagen om ett antal ändringar i skollagen rörande planering och dimensionering av gymnasial utbildning.² Förändringarna innebär bland annat att arbetsmarknadens behov ska vägas in vid planering och dimensionering av vissa utbildningar inom gymnasieskolan och komvux. Kravet på att ta hänsyn till arbetsmarknadens behov gäller kommunala, regionala och enskilda huvudmän.³ Förändringarna innebär också att varje kommun ska samverka med minst två andra kommuner om uppgifter i gymnasieskolan och kommunal vuxenutbildning. Dessutom ska huvudmän i sin information om utbildningar tydligt ange utbildningens inriktning och vad den kan leda till. Detta gäller vid erbjudande av nationella program och introduktionsprogrammen programinriktat val och yrkesintroduktion inom gymnasieskolan. Syftet med förändringarna är att öka det tillgängliga utbudet av utbildning på gymnasial nivå, underlätta ungdomars och vuxnas etablering på arbetsmarknaden samt förbättra kompetensförsörjningen till välfärd och näringsliv.⁴

I samband med ändringarna i skollagen fick Skolverket i uppdrag att ta fram regionala planeringsunderlag, till stöd för huvudmännens arbete med planering och dimensionering.⁵

De regionala planeringsunderlagen ska kunna användas som stöd för huvudmännens arbete med att planera, dimensionera och erbjuda gymnasial utbildning. De ska också kunna fungera som stöd för enskilda huvudmän som ansöker om godkännande för en utbildning i gymnasieskolan, samt användas av Skolinspektionen när den prövar sådana ansökningar. Dessutom ska planeringsunderlagen användas när Skolverket fördelar statsbidrag inom regionalt yrkesvux.⁶

2.1 Skolverkets förberedande uppdrag

I regleringsbrevet för 2021 avseende Statens skolverk (U2021/0496) fick myndigheten i uppdrag att föreslå och redovisa hur regionala planeringsunderlag kan utformas för att kunna stödja huvudmän inom gymnasieskola, anpassad gymnasieskola och kommunal vuxenutbildning (komvux) i deras planering och dimensionering av gymnasial utbildning.

² Lagändringarna trädde i kraft den 1 juli 2023 och tillämpas första gången i fråga om utbildning som påbörjas efter den 31 december 2024 när det gäller kommunal vuxenutbildning och i fråga om utbildning som påbörjas efter den 30 juni 2025 när det gäller gymnasieskolan.

³ För att en enskild ska ges ett godkännande som huvudman för gymnasieskola krävs det att utbildningen bidrar till att dels möta ungdomars efterfrågan, dels fyller ett arbetsmarknadsbehov

⁴ Regeringen 2021, Proposition 2021/22:159 *Dimensionering av gymnasial utbildning för bättre kompetensförsörjning*

⁵ 6 a § i förordning (2015:1047) med instruktion för Statens skolverk.

⁶ 34 § förordning (2016:937) om statsbidrag för regional yrkesinriktad vuxenutbildning.

Skolverket redovisade uppdraget den 31 mars 2022.⁷ Redovisningen omfattade följande:

- Underlag för planering och dimensionering av utbildning – Redovisning av uppdrag om regionala planeringsunderlag om behov av gymnasial utbildning.
- Utkast till planeringsunderlag om behov av gymnasial utbildning – Södermanlands län (bilaga 1).
- Kunskapsöversikt om faktorer som har betydelse för elevers val av utbildning på gymnasial nivå (bilaga 2).

Utkastet till planeringsunderlag om behov av gymnasial utbildning för Södermanlands län benämns fortsättningsvis som ”Södermanlandsexemplet”. Enligt uppdraget om regionala planeringsunderlag skulle Skolverkets redovisning av ovanstående uppdrag vara en utgångspunkt för utformningen av underlagen.

2.2 Innehåll i de regionala planeringsunderlagen

Den 31 oktober 2023 tillgängliggjorde Skolverket den första omgången regionala planeringsunderlag, ett underlag per län. I respektive underlag gör Skolverket en bedömning av hur väl utbildningsutbudet i länet motsvarar ungdomars och vuxnas efterfrågan på utbildning och arbetsmarknadens behov av gymnasialt utbildade.

Utbildningarna som omfattas är gymnasieskolans nationella program, gymnasieskolans introduktionsprogram programinriktat val och yrkesintroduktion, utformade för en grupp elever, anpassade gymnasieskolans nationella program samt yrkesinriktad kommunal vuxenutbildning på gymnasial nivå.

Varje planeringsunderlag innehåller

- Skolverkets bedömning om behov av förändringar i länets utbildningsutbud
- arbetsmarknadens behov av gymnasialt utbildade i länet och nationellt
- ungdomars efterfrågan på gymnasial utbildning och vuxnas efterfrågan på och behov av yrkesutbildning inom komvux
- vilka utbildningar som bedrivits inom gymnasieskolan samt vilka gymnasiala yrkesutbildningar som bedrivits inom komvux.

2.3 Skillnader mellan det förberedande uppdraget och planeringsunderlagen

Planeringsunderlagen innehåller i stort sett samma information och följer en liknande struktur som Södermanlandsexemplet, men har utvecklats något för att

⁷ Skolverket 2022, *Underlag för planering och dimensionering av utbildning – Redovisning av uppdrag om regionala planeringsunderlag om behov av gymnasial utbildning* (Dnr: 2021:501)

bli mer ändamålsenliga och användarvänliga. Skillnaderna mellan Södermanlandsexemplet och de 21 planeringsunderlagen kan sammanfattas i tre punkter:

- Planeringsunderlagen kompletterats med ytterligare statistik samt underlag från regionalt utvecklingsansvariga (RUA) och branschföreträdare på nationell nivå, för att Skolverket ska kunna göra mer välunderbyggda bedömningar av utbildningsutbudet.
- Med anledning av regeringsuppdraget har bedömningarna av länens utbildningsutbud gjorts tydligare i syfte att uppnå en mer styrande effekt.
- Planeringsunderlagen har fått en ny formgivning och disposition som ska göra dem mer lättillgängliga och användarvänliga för målgruppen.

2.3.1 Ny statistik och underlag för mer välunderbyggda bedömningar

I planeringsunderlagen använder Skolverket en del ytterligare information jämfört med i Södermanlandsexemplet. Syftet är att möjliggöra än mer välgrundade bedömningar av länens utbildningsutbud samt att svara mot regeringens uppdrag om planeringsunderlag.

Underlag från regioner och branschföreträdare

Enligt Skolverkets uppdrag om regionala planeringsunderlag ska myndigheten använda regionernas kunskap om respektive läns kompetensbehov när planeringsunderlagen utformas.⁸ I uppdraget anges även att branschföreträdares kunskaper om kompetensbehov ska tas tillvara på lämpligt sätt. Skolverket har därför samlat in underlag om kompetensbehovet från Sveriges 21 regioner samt berörda branschföreträdare på nationell nivå.

Skolverket använder dessa underlag som komplement till övriga analyser om arbetsmarknadens behov av gymnasialt utbildade. Inspelen har bland annat varit viktiga för att belysa att behoven kan skilja sig åt mellan utbildningsinriktningar.

Uppgifter om arbetslöshet, genomströmning och antal som läser svenska för invandrare

Vad gäller vuxna ska kommunen väga in både efterfrågan och behov av utbildning vid beslut om vilka yrkesutbildningar och antalet platser på dessa som ska erbjudas.⁹ Att beskriva vuxnas efterfrågan på och behov av yrkesutbildningar inom komvux är komplext, inte minst eftersom behovet till stor del påverkas av utvecklingen på arbetsmarknaden och i ekonomin i övrigt. I planeringsunderlagen använder Skolverket uppgifter om hur stor andel i länet som är arbetslösa och hur stor andel av dessa som saknar en gymnasieutbildning som indikatorer för att värdera behovet. Det är troligt att många av de som saknar en fullständig gymnasieutbildning behöver utbilda sig inom komvux för att öka sina möjligheter

⁸ Enligt 5 § lagen (2010:630) om regionalt utvecklingsansvar ska en region tillhandahålla bedömningar av länets kompetensbehov inom offentlig och privat sektor på kort och lång sikt.

⁹ 20 kap. 16 a § skollagen (2010:800).

till varaktigt sysselsättning. Dessutom tittar Skolverket på andelen elever i länet som lämnar gymnasieskolan utan en gymnasieexamen inom tre år, samt antal personer i länet som läser komvux i svenska för invandrare (sfi). Storleken pååda dessa grupper kan vara indikatorer på behovet av yrkesutbildning inom komvux.

2.3.2 Tydligare bedömningar för att uppnå en god stödjande och styrande effekt

I uppdraget om regionala planeringsunderlag framgår att underlagen ska inkludera en tydlig bedömning av hur utbildningsutbudet behöver förändras. De ska även så långt det är möjligt innehålla information om storleken på eventuell brist eller överskott på arbetskraft med viss utbildning från gymnasieskolan och yrkesutbildning inom komvux. Syftet är att underlagen ska vara ett stöd för bedömningen av i vilken grad utbildningsutbudet bör justeras.

Tydligare bedömningar av utbildningsutbudet i gymnasieskolan

Skolverket gör tydligare bedömningar för utbildningsutbudet i gymnasieskolan i de regionala planeringsunderlagen jämfört med Södermanlandsexemplet. Utöver att ange om programmet bör öka, minska eller behållas på nuvarande nivå bedömer Skolverket hur stor *andel* av utbudet i gymnasieskolan respektive nationellt program bör utgöra. Bedömningarna görs på programnivå. I de fall det finns tillräckligt underlag lämnar Skolverket även rekommendationer om det behöver ske omdisponeringar av utbildningsplatser mellan inriktningar.

För komvux är den potentiella målgruppen bredare än vad som är fallet för gymnasieskolan. Omfattningen av yrkesinriktad komvux kan variera beroende på hur mycket resurser som tillförs verksamheten. Skolverket menar därför att det är mindre relevant att bedöma i procent hur mycket eller litet ett yrkesområde bör öka. Den viktiga signalen till huvudmännen är huruvida det finns skäl att öka, minska eller behålla antalet platser på nuvarande nivå för respektive yrkesområde. Skolverket gör också en bedömning av huruvida det finns förutsättningar och skäl att utöka det totala antalet platser inom yrkesinriktad komvux på gymnasial nivå i länet.

Bedömningar för introduktionsprogrammen programinriktat val och yrkesintroduktion

I planeringsunderlagen anger Skolverket att huvudmännen bör följa bedömningarna för de nationella programmen när de planerar och dimensionerar utbildningen för dessa båda introduktionsprogram.

En utformning som är anpassad till målgruppen

Planeringsunderlagen ska främst användas av huvudmän när de planerar och dimensionerar gymnasial utbildning. Planeringsunderlagen har därför ett annat syfte och en annan målgrupp jämfört med många andra av Skolverkets rapporter. I utformningen av planeringsunderlagen har vi lagt stor vikt vid att göra underlagen användarvänliga och tillgängliga för just denna målgrupp. Underlagen

följer inte Skolverkets vanliga rapportmall utan har i stället en layout och utformning som är särskilt framtagen för planeringsunderlagen.

En viktig avvägning har varit att inte göra planeringsunderlagen mer omfattande än nödvändigt. Varje underlag är likväl omfattande men innehåller sammanfattande delar som gör att läsaren dels kan skaffa sig en snabb överblick av det viktigaste innehållet i underlagen, dels fördjupa sig i detaljer.

Planeringsunderlagen har en disposition som tydliggör att huvudmännen ska väga in två faktorer när de planerar och dimensionerar gymnasial utbildning: arbetsmarknadens behov samt ungdomars efterfrågan och vuxnas efterfrågan och behov av utbildning. Dispositionen syftar bland annat till att göra det enklare att förstå vad som ligger till grund för Skolverkets bedömningar.

3. Erfarenheter från arbetet med planeringsunderlagen

3.1 Samverkan med huvudmän och andra aktörer

Den främsta målgruppen för planeringsunderlagen är huvudmän för utbildning i gymnasieskolan och yrkesutbildning inom komvux. Underlagen ska också kunna användas som stöd för enskilda vid ansökningar om godkännande som huvudman för en utbildning i gymnasieskolan, samt av Skolinspektionen när myndigheten prövar sådana ansökningar.¹⁰

För att säkerställa att planeringsunderlagen möter målgruppernas behov i möjligaste mån har Skolverket genomfört ett stort antal möten med organisationer på regional och nationell nivå under arbetet med underlagen.

Syftet har varit att öka Skolverkets kunskap om målgruppernas förutsättningar och behov samt att informera om Skolverkets arbete med planeringsunderlagen.

3.1.1 Huvudmännen har bidragit med kunskap om det regionala sammanhanget

Syftet med planeringsunderlagen är att ge stöd till huvudmän för gymnasial utbildning i deras arbete med att planera, dimensionera och erbjuda gymnasial utbildning. För att ta reda på vilken typ av stöd som huvudmännen behöver anordnade Skolverket ett flertal samråd med huvudmän i det förberedande uppdraget.

När Skolverket hade tagit fram Södermanlandsexemplet fick huvudmännen lämna synpunkter på underlagets utformning och innehåll. Syftet var att få veta hur Skolverket kunde utveckla planeringsunderlagen till ett än mer relevant och användbart stöd för huvudmännen. I sin återkoppling till Skolverket uppgav många huvudmän att det är värdefullt att få en samlad bild av utbud och behov. De bedömde att ett material likt Södermanlandsexemplet skulle vara ett användbart stöd i deras arbete med att planera och dimensionera gymnasial utbildning. Vissa huvudmän berättade att de tidigare hade försökt ta fram något liknande men funnit det komplicerat och tidskrävande. Några huvudmän önskade att underlagen skulle kompletteras med ytterligare information. Bland annat efterlystes:

- underlag på delregional nivå för större län
- mer information om skolpendlingsområden och kommunikationsmöjligheter
- mer information om introduktionsprogrammen
- data om efterfrågan på arbetsmarknaden på kort sikt

¹⁰ Regeringen 2021, Proposition 2021/22:159 *Dimensionering av gymnasial utbildning för bättre kompetensförsörjning*.

- att Skolverket skulle beakta huvudmännens planeringscykler i publiceringsintervallet för planeringsunderlagen
- tillgängliggöra statistiken i planeringsunderlagen på andra sätt än i pdf-rapportform, till exempel för att möjliggöra mer frekvent uppdatering av statistiken än vart tredje år.

Huvudmännens synpunkter har varit ett viktigt underlag i Skolverkets arbete med att fram planeringsunderlagen: exempelvis innehåller planeringsunderlagen information om pendlingsmönster bland gymnasieskolans elever och tydligare bedömningar om gymnasieskolans introduktionsprogram. Dessutom har analyserna av arbetsmarknadens behov av gymnasialt utbildade kompletterats med Arbetsförmedlingens yrkesprognos som beskriver efterfrågan inom yrken på kort sikt (upp till fem år).¹¹

Huvudmännens synpunkter och behov har också varit viktiga utgångspunkter i Skolverkets arbete med att utforma kompletterande stöd till huvudmän. Enligt uppdraget ska Skolverket utforma och tillhandahålla kompletterande insatser som ger huvudmännen förutsättningar att använda underlagen på ett effektivt sätt.

Inför att lagändringarna kring planering och dimensionering skulle träda i kraft efterfrågade många huvudmän information från Skolverket om vad förändringarna skulle innebära för deras verksamheter.

Många huvudmän önskade också en fördjupad diskussion med Skolverket om bedömningarna av utbildningsutbudet i just deras län. Skolverket valde därför att utforma en stödinsats i form av länsvisa, fysiska möten med alla huvudmän i respektive län; *Forum planering och dimensionering*.

Från november 2023 till februari 2024 bjöd Skolverket in alla huvudmän för utbildning i gymnasieskolan respektive yrkesutbildning inom komvux till forum för att diskutera utbildningsutbudet i deras län. Syftet med forumen var att öka huvudmännens förståelse för Skolverkets bedömningar och att stimulera regional samverkan kring planering och dimensionering av gymnasial utbildning.

I planeringen av forumens utformning och innehåll hade Skolverket kontakt med flera olika huvudmän för att få en bättre bild av deras behov av stöd. I mars 2023 träffade vi huvudmän i Södermanland och testade ett preliminärt upplägg.¹² I juni 2023 träffade vi Skolverkets referensgrupp för enskilda och kommunala huvudmän för att få deras inspel kring forumens innehåll och utformning.¹³ Två önskemål som kom upp under dessa möten var att forumen skulle möjliggöra mycket tid för frågor samt att det skulle finnas förutsättningar till dialog mellan

¹¹ Arbetsförmedlingens webbplats, [Arbetsförmedlingens yrkesprognoser](#)

¹² Eftersom Skolverket valde Södermanlands län som exempelregion för förslaget till planeringsunderlag i det förberedande uppdraget hade vi under 2022 särskilda samråd och avstämningar med länets huvudmän och regionalt utvecklingsansvariga.

¹³ Referensgruppen har funnits på Skolverket sedan 1990-talet. Gruppen sammanträder ca 5 gånger per år. Syftet med gruppen är att Skolverket ska få synpunkter på upplägg, tolkning, genomförande och slutsatser i aktuella uppdrag. Exempel på sådant som kan föredras i gruppen är utkast till arbetsplaner, enkätutkast, utkast till analyser och slutsatser i olika rapporter, förslag till upplägg för utvecklings-/implementeringsinsatser med mera.

huvudmän. Synpunkterna från huvudmännen i Södermanland respektive referensgruppen utgjorde ett viktigt underlag i planeringen av forumen.

Både forumen och övriga stödjande insatser beskrivs närmare i kapitel 5.

3.1.2 Regionernas bedömning av det regionala behovet av gymnasialt utbildade

Enligt uppdraget om regionala planeringsunderlag ska Skolverket använda regionernas kunskap om respektive läns kompetensbehov i utformningen av underlagen. År 2022 beslutade riksdagen om en ändring i lagen (2010:630) om regionalt utvecklingsansvar.¹⁴ Alla regioner ska inom ramen för sitt tillväxtarbete fastställa mål och prioriteringar för det regionala kompetensförsörjningsarbetet. Regionerna ska även tillhandahålla bedömningar av länets kompetensbehov inom offentlig och privat sektor, på kort och lång sikt.

Under hösten 2022 bjöd Skolverket in till dialog med RUA och SKR om hur de på bästa sätt skulle bidra med sina kunskaper till de regionala planeringsunderlagen. Utifrån dialogen bildades en referensgrupp bestående av Region Skåne, Västra Götalandsregionen, Region Kronoberg, Region Uppsala, Region Västerbotten och SKR. Resultatet blev ett formulär där regionerna fick lämna synpunkter om arbetskraftsbehovet utifrån SCB:s prognos om tillgång och efterfrågan på gymnasialt utbildade.¹⁵

Regionerna ombads bedöma behovet av arbetskraft på regional nivå. Förfrågan till regionerna gjordes genom ett e-postutskick till regionalt utvecklingsansvariga i alla län. Inför att formuläret skulle skickas ut till regionerna höll Skolverket ett digitalt informationsmöte för att förbereda regionerna på utskicket. Under insamlingsperioden höll vi även två öppna tillfällen där regionerna kunde ställa frågor om enkäten.

Skolverket fick in underlag från Sveriges samtliga regioner.

Efter att Skolverket sammanställt inspelen bjöd vi in RUA till ett möte för återkoppling. Vid mötet framkom att regionerna vill att Skolverket tillhandahåller ännu tydligare ramar för inspelen inför kommande planeringsunderlag. Flera regioner menar att det annars riskerar att bli stora skillnader mellan regionernas inspel och att det kan påverka möjligheten att bedöma kompetensbehoven i de olika regionerna på ett likvärdigt sätt.

Efter att planeringsunderlagen publicerats har Skolverket träffat RUA vid ytterligare två tillfällen. Dels inom ramen för Tillväxtverkets erfarenhetsmöte med kompetensförsörjningsstrateger i november 2023, dels under Kompetensförsörjningsdagarna i januari 2024. Skolverket kommer fortsätta att föra dialog med regionernas kompetensförsörjningsstrateger och följa upp samverkan i samband med utformandet av kommande planeringsunderlag.

¹⁴ Enligt 5 § lagen (2010:630) om regionalt utvecklingsansvar ska en region tillhandahålla bedömningar av länets kompetensbehov inom offentlig och privat sektor på kort och lång sikt.

¹⁵ SCB:s webbplats, [Regionala utbildnings- och arbetsmarknadsprognoser – Med sikte på år 2035](#)

3.1.3 Nationella branschföreträdares bedömning av behovet av gymnasialt utbildade

Enligt uppdraget ska Skolverket också använda branschföreträdares kunskaper om arbetskraftsbehovet i utformningen av planeringsunderlagen.

Branschföreträdare fick därför, i likhet med regionerna, möjlighet att lämna inspel om kompetensbehoven i sina branscher med utgångspunkt i SCB:s prognos över tillgång och efterfrågan på gymnasialt utbildade i olika utbildningsgrupper.

Branschföreträdarna fick lämna synpunkter utifrån SCB:s nationella prognos.¹⁶

Eftersom gymnasialt yrkesutbildade från en och samma utbildning kan behövas i mer än en bransch bedömde Skolverket att det var viktigt att branscherna själva avgjorde för vilka utbildningsgrupper de lämnade inspel. Branschföreträdarna fick därför möjlighet att själva välja lämpliga formulär på Skolverkets webbplats.

Branschföreträdarna fick information om möjligheten att lämna inspel via Skolverkets nationella programråd för yrkesutbildning på gymnasial nivå.¹⁷

Skolverket efterfrågade branschföreträdarnas bedömning av behovet av gymnasialt utbildade på nationell nivå. Skolverkets bedömde att eventuella regionala skillnader inom branscher skulle uppmärksammas i regionernas inspel, eftersom regionerna har det formella ansvaret att följa kompetensbehovet på regional nivå.

Flera branschföreträdare valde att lämna inspel om mer än ett utbildningsområde och sammantaget fick Skolverket in fler än 50 branschinspel.

Under 2022 – 2023 har Skolverket medverkat vid ett flertal möten med de nationella programråden för att diskutera de regionala planeringsunderlagen med branschföreträdarna. I dessa möten är det flera aktörer som har lyft värdet av att deras kunskaper tas i beaktande. Några branschföreträdare har också framfört att de inte instämmer i SCB:s analyser.

3.1.4 Möten med andra intressenter

Under arbetet har Skolverket haft flera möten med SCB och Arbetsförmedlingen kring deras utbildnings- och arbetsmarknadsprognoser.

Skolverket har också haft ett flertal träffar med MYH) för att utbyta erfarenheter utifrån respektive myndigheters arbete med att bedöma behovet av utbildning.

Dessa möten har gett värdefulla inspel till Skolverkets bedömningar.

¹⁶ SCB 2021, *Trender och prognoser 2020*

¹⁷ Det finns ett nationellt programråd för alla yrkesprogram i gymnasieskolan. Programrådets ledamöter är representanter från arbetslivet med kunskap om programmets yrkesområden, till exempel som ansvariga för utbildnings- eller kompetensförsörjningsfrågor och utses av Skolverket. Programråden diskuterar och ger råd till Skolverket i frågor som rör yrkesutbildning på gymnasial nivå, exempelvis analyser av utbildningar utifrån arbetsmarknadens behov, yrkesutbildningarnas kvalitet och innehåll eller utformning av stöd till handledare. Arbetet i programråden ska syfta till att göra utbildningssystemet mer flexibelt och lyhört för arbetsmarknadens behov och initiativ från huvudmännen och därmed bättre matcha utbildningsutbudet mot de kompetenser som arbetsmarknaden efterfrågar samt underlätta elevers övergång från yrkesutbildning till arbetsliv.

Under arbetet har Skolverket även haft dialoger med SKR, Idéburna Skolors Riksförbund och Friskolornas riksförbund. Syftet med dessa möten har varit att få en bild av vilka frågor som uppkommit kring planeringsunderlagen i deras respektive medlemsorganisationer.

Slutligen har också Skolverket haft möten med rådet för de högskoleförberedande programmen såväl som med de nationella programråden för yrkesprogrammen. Skolverket har medverkat vid programrådsmöten för yrkesprogrammen och berättat om Skolverkets arbete och planeringsunderlagen vid flera tillfällen.

3.1.5 Myndighetssamverkan kring kompetensförsörjning

Enligt Skolverkets instruktion ska myndigheten samverka med Arbetsförmedlingen, MYH, Rådet för Europeiska socialfonden i Sverige (Svenska ESF-rådet), Tillväxtverket, Universitetskanslersämbetet och Universitets- och högskolerådet i syfte att bidra till en välfungerande kompetensförsörjning. En av arbetsgrupperna som är knutna till myndighetssamverkan är arbetsgruppen för analys.¹⁸ Analysgruppen ska utforska behovet av och förutsättningarna för långsiktigt samarbete om analyser och prognoser inom kompetensförsörjningsområdet. Planering och dimensionering av utbildning har diskuterats vid ett flertal tillfällen i analysgruppen under 2023, framför allt i relation till behovet av att utveckla befintliga utbildnings- och arbetsmarknadsprognoser.¹⁹

Under 2023 och 2024 anordnar analysgruppen en serie webinarier om deltagande myndigheters analyser som är relevanta ur ett kompetensförsörjningsperspektiv. Webinarierna riktar sig till anställda på myndigheterna som ingår i myndighetssamverkan. Syftet är att öka kunskapen om befintliga analyser och upptäcka möjliga synergier och samsarbetsområden.

I januari 2024 presenterade Skolverket arbetet med de regionala planeringsunderlagen inom ramen för webinarier. Många av frågorna som ställdes handlade om och hur Skolverket viktat olika parametrar mot varandra vid bedömningarna av utbildningsutbudet. Dessutom diskuterades hur Skolverket använt branschföreträdares inspel och hur vi vägt in behovet av eftergymnasialt utbildad arbetskraft vid bedömningen av de högskoleförberedande programmen.

3.1.6 Skolverket bjöd in nyckelaktörer till rundabordssamtal

Under det senaste året har Skolverket arrangerat två rundabordssamtal om planering och dimensionering av gymnasial utbildning. Syftet med samtalen har varit att öka kunskapen om Skolverkets uppdrag och om det gemensamma ansvarstagande som kommer att krävas för att reformen ska få avsedd effekt.

¹⁸ 9 § förordningen med instruktion för Statens Skolverk.

¹⁹ Även övriga deltagande myndigheter har i uppdrag via instruktion eller regleringsbrev att samverka i syfte att bidra till en fungerande kompetensförsörjning. Även Folkbildningsrådet och Vinnova ingår i samverkan. Idag finns sju arbetsgrupper inom myndighetssamverkan: Analys, Entreprenörskap, EU-initiativ, Lärcentra, Norra Sverige, Validering och Vägledning I arbetsgruppen för analys deltar Arbetsförmedlingen, Universitetskanslersämbetet, MYH, Skolverket, Vinnova, Tillväxtverket, Universitets- och högskolerådet samt Folkbildningsrådet. Dessutom deltar SCB.

Inbjudna till dessa samtal var aktörer som Skolverket bedömer har en viktig roll att spela i den fortsatta diskussionen om kompetensförsörjningen av gymnasialt utbildade: Friskolornas riksförbund, Idéburna Skolors Riksförbund, LO, Saco, Föreningen Sveriges Skolchefer, Skolinspektionen, Svenskt Näringsliv, SKR samt TCO.

Det första rundabordssamtalet ägde rum i juni 2023 och handlade om vilka möjligheter och utmaningar respektive organisation såg med reformen, samt hur de såg på sina egna möjligheter att bidra. Vid det andra samtalet, som ägde rum i januari 2024, var fokus på två av de utmaningar som kommit upp under Skolverkets möten med huvudmän:

- Hur får vi fler att se yrkesutbildning som ett attraktivt alternativ så att fler elever väljer en gymnasial yrkesutbildning?
- Samverkan mellan huvudmän och mellan skola och arbetsliv kommer att vara avgörande för att reformen ska få avsedd effekt. Hur skapar vi tillsammans förutsättningar för att samverkan ska fungera i praktiken?

I samband med rundabordssamtalen har Skolverket också genomfört ett flertal kommunikationsaktiviteter för att nå ut med frågorna till en bredare målgrupp.

3.1.7 Skolinspektionen ska kunna använda planeringsunderlagen vid prövning av godkännande som huvudman

Skolinspektionen ska kunna använda planeringsunderlagen i myndighetens prövning av ansökningar om nya godkännanden som huvudman. Det innebär att även Skolinspektionen är en målgrupp för planeringsunderlagen.

I arbetet med planeringsunderlagen har Skolverket därför haft kontinuerliga avstämningar med Skolinspektionen för att få myndighetens synpunkter kring planeringsunderlagens utformning. Vid dessa möten har vi informerat om Skolverkets arbetsprocess och viktiga vägval. Skolinspektionen har också fått ta del av ett utkast till planeringsunderlag före underlagens publicering.

Skolinspektionen har vid dessa möten meddelat att de avser använda planeringsunderlagen när de prövar ansökningar om nya godkännanden. I och med ändringarna i skollagen behöver enskilda som ansöker om godkännande som huvudman för gymnasial utbildning visa hur utbildningen svarar mot både ungdomars efterfrågan och arbetsmarknadens behov i sin ansökan till Skolinspektionen. Sedan december 2023 innehåller Skolinspektionens ansökningsblankett för godkännande som huvudman även frågor om hur utbildningen som ansökan avser möter arbetsmarknadens behov, utöver ungdomars efterfrågan. Skolinspektionen bedömer att planeringsunderlagen kommer att vara ett bra stöd när myndigheten prövar ansökningar om nya tillstånd.

Skolinspektionen har lyft att planeringsunderlagens tänkta publiceringsintervall om tre år kan bli en utmaning. Situationen på arbetsmarknaden förändras ibland snabbt och informationen om arbetsmarknadens behov kommer gradvis att bli mindre aktuell och relevant. Skolinspektionen har också pekat på att det kan bli en utmaning för dem att Skolverkets bedömningar görs på programnivå och inte på inriktningsnivå. När Skolinspektionen prövar tillstånd som ny huvudman görs det på inriktningsnivå och den som ansöker behöver ange vilken eller vilka inriktningar den vill ha tillstånd för. Den enda gången Skolinspektionen prövar på programnivå är när ansökan gäller något av de program som inte har någon inriktning.

Skolverket har diskuterat både publiceringsintervall och behovet av att göra vissa bedömningar på inriktningsnivå löpande under arbetet med planeringsunderlagen. Skälet till att bedömningarna görs på programnivå är att vi saknar tillräckliga, tillförlitliga data för att kunna bedöma behovet på utbildningsinriktningsnivå och länsnivå. Skolverket kommer i det fortsatta arbetet undersöka om det är möjligt att göra bedömningar på inriktningsnivå för vissa utbildningar. Vad gäller publiceringsintervallet så instämmer Skolverket i att Skolinspektionen kan behöva komplettera planeringsunderlagen med annan information för att få en så uppdaterad bild av behovet som möjligt, beroende på hur stora förändringar som sker på arbetsmarknaden och i hur utbildningsutbudet utvecklas.

3.2 Skolverkets bedömningar av utbildningsutbudet

Enligt uppdraget ska planeringsunderlagen inkludera en tydlig bedömning av hur utbildningsutbudet behöver förändras för att motsvara både arbetsmarknadens behov av kompetens och ungdomars och vuxnas efterfrågan på utbildning. Bedömningarna ska ses som en riktninggivare och vara ett stöd till huvudmännen i deras arbete med planering och dimensionering av gymnasial utbildning. Nedan beskriver vi några viktiga vägval i arbetet med bedömningarna.

3.2.1 Skolverket gör sammantagna bedömningar

Grunden för Skolverkets bedömningar är informationen som presenteras i planeringsunderlagen om arbetsmarknadens behov av gymnasialt utbildade samt ungdomars efterfrågan på utbildning och vuxnas efterfrågan på och behov av utbildning.

För att beskriva arbetsmarknadens behov av arbetskraft med gymnasial utbildning använder Skolverket ett antal olika källor och uppgifter. Dessa är:

- SCB:s regionala prognoser över utbildning och arbetsmarknad
- underlag från RUA i respektive län
- underlag från branschföreträdare på nationell nivå
- Arbetsförmedlingens yrkesprognoser på nationell nivå
- etableringsgrad på arbetsmarknaden ett år efter yrkesutbildning inom komvux och tre år efter utbildning inom gymnasieskolan

- övergång från gymnasieskola till högskolestudier
- matchad förvärvsgrad, det vill säga hur hög andel av personerna med en viss utbildningsbakgrund som arbetar i ett yrke som är relevant i förhållande till utbildningen
- vanligaste yrken efter utbildning inom gymnasieskolan respektive komvux.

Som indikator för ungdomars efterfrågan på utbildning i gymnasieskolan använder vi utvecklingen av andel förstahandssökande till de nationella programmen, läsåren 2017/18–2022/23. Som Skolverket konstaterade i det förberedande uppdraget påverkas elevers utbildningsval av flera olika faktorer, däribland vilket utbud som finns tillgängligt. Andelen förstahandssökande avspeglar således inte enbart ungdomarnas intressen. Under 2024 planerar Skolverket därför en studie ur ett elevperspektiv om deras val till gymnasieskolan, för att öka kunskapen om vilka faktorer som är viktiga för elevers val av utbildning.

För att uppskatta vuxnas efterfrågan på och behov av yrkesutbildning inom komvux i länen gör Skolverket en sammanvägd bedömning utifrån flera indikatorer. Dels ingår en rad faktorer som indikerar om antalet utbildningsplatser inom komvux som helhet borde öka. Dessa är

- länets relativa arbetslöshetsnivå
- hur stor andel av personerna som är arbetslösa som saknar gymnasial utbildning
- andelen elever i länet som lämnar gymnasieskolan utan en gymnasieexamen inom tre år
- antal personer i länet som läser svenska för invandrare (sfi).

För att bedöma efterfrågan och behov av olika yrkesinriktningar tittar Skolverket också på hur många elever som läst en yrkesinriktning under de senaste åren. En elev på en yrkesinriktning definieras av Skolverket som en elev som läst minst 400 poäng i kurser som ingår i något av gymnasieskolans yrkesprogram. Precis som inom gymnasieskolan kan elevantalets utveckling bero på fler faktorer än elevernas intresse. Ett stort antal elever inom en viss yrkesinriktning kan vara en effekt av att det finns många utbildningsplatser tillgängliga snarare än stor efterfrågan hos elever. Flera rapporter vittnar om att kommuner har svårt att rekrytera elever till vissa yrkesutbildningar för vilka det finns stora behov på arbetsmarknaden.²⁰

3.2.2 Målkonflikter i bedömningarna

I bedömningarna har Skolverket gjort en avvägning mellan arbetsmarknadens behov, ungdomars efterfrågan på samt vuxnas efterfrågan på och behov av utbildning. För vissa utbildningsområden har det ibland uppstått målkonflikter.

²⁰ SKR 2023, [Söktrycket till yrkesutbildningar i komvux](#) samt Skolverket 2023, [Regionala dialoger om komvux 2023 – en lägesbild av utvecklingen inom komvux](#). Rapport 2023:08.

En sådan målkonflikt är när det finns ett tydligt arbetsmarknadsbehov men efterfrågan hos ungdomar och vuxna är svag. I dessa fall har Skolverket generellt bedömt att det bör ske en ökning av andelen platser ändå, men ökningen som Skolverket förordat har varit storleksmässigt mindre än vad som hade varit fallet om det också hade funnits en tydlig elev efterfrågan. Skolverket har i dessa fall också påtalat att ökningen av andelen platser bör följas av andra åtgärder för att få fler elever att söka till utbildningen.

En annan målkonflikt är när det finns ett stort elevintresse men ett svagt arbetsmarknadsbehov. Detta gäller vissa högskoleförberedande program i många län. I dessa fall har Skolverket generellt bedömt att utbildningen bör minska på sikt, men att minskningen bör vara mindre än för utbildningar som inte har en lika tydlig elev efterfrågan för att inte begränsa utbildningsvalet allt för mycket för elever med lägre meritvärden.

Skolverket avser följa hur huvudmännen väljer att använda bedömningarna i praktiken.

3.2.3 Separata bedömningar för gymnasieskolan och komvux

Eftersom förutsättningarna för komvux och gymnasieskolan skiljer sig åt på flera sätt har Skolverket valt att göra skilda bedömningar för de båda skolformerna.

I gymnasieskolan begränsas det potentiella elevantalet av elevkullarnas storlek. Huvudmännen i ett län kan inte öka det totala antalet elever i gymnasieskolan genom andra åtgärder. Detta innebär att en ökning inom ett nationellt program måste medföra en minskning av ett annat. Inom komvux är det däremot möjligt att öka omfattningen på utbildningen som helhet genom att skapa fler utbildningsplatser och rekrytera fler elever. En ökning av antalet utbildningsplatser inom ett yrkesområde kan således ske utan en minskning av antalet platser inom ett annat yrkesområde.

En annan faktor som gör det motiverat med olika bedömningar är att både elevintresse och etableringsgrad kan skilja sig åt mellan gymnasieskolan och komvux. Exempelvis finns det fall då etableringsgraden bland före detta elever är hög efter en yrkesutbildning inom komvux men låg efter gymnasieskolans yrkesprogram inom samma område. När det funnits likartade och tydliga skillnader mellan skolformerna har Skolverket ibland landat i olika bedömningar för utbildningsområdet i gymnasieskolan respektive komvux.

Ur ett regionalt kompetensförsörjningsperspektiv är det dock viktigt att också se till det totala antalet som väntas utbildas inom ett visst utbildningsområde, oaktat från vilken skolform. I vissa bedömningar för vissa län har Skolverket pekat på att om huvudmännen gör en prioritering i den ena skolformen kan det vara mindre angeläget i den andra.

3.2.4 Hur mycket behöver utbudet förändras?

Enligt uppdraget om regionala planeringsunderlag ska Skolverket i möjligaste mån ange storleken på eventuell brist eller överskott av arbetskraft.

I sina regionala prognoser anger SCB en procentsats för hur tillgången respektive efterfrågan på gymnasialt utbildade väntas öka eller minska fram till år 2035. Procentsatsen ger en fingervisning om hur stor skillnad SCB bedömer att det kommer att bli mellan tillgång och efterfrågan. Detta är en viktig utgångspunkt för Skolverkets bedömningar.²¹

Bedömningarna av hur mycket utbildningsutbudet behöver förändras är tydligare i planeringsunderlagen jämfört med i Södermanlandsexemplet. För gymnasieskolan anger Skolverket hur stor andel av utbudet respektive nationellt program bör utgöra.²² Skolverket har valt att ange förändringens i andel erbjudna platser (procent) snarare än antal elever eftersom elevantalet förändras naturligt över tid. Beroende på om elevkullarna ökar eller minskar kan alla nationella program behöva öka eller minska i storlek, sett till antal elever. Syftet med hur bedömningarna presenteras i planeringsunderlagen är att tydliggöra vilka nationella program som bör få företräde vid en eventuell ökning eller minskning.

För yrkesutbildning inom komvux råder andra förutsättningar än för gymnasieskolan. Eftersom det potentiella elevantalet inte är ”begränsat” av en definierad elevkull kan huvudmän för komvux satsa på flera yrkesområden samtidigt. Skolverket har därför valt att lyfta fram vilka yrkesområden som bör prioriteras inom komvux i länet, utan att definiera en andels- eller antalsmässig storlek.

3.2.5 Bedömningarna görs på programnivå

Skolverket gör bedömningarna av utbildningsutbudet utifrån de nationella programmen i gymnasieskolan. Skolverkets nationella statistik över etableringsgrad på inriktningsnivå liksom underlag från regionerna och nationella branschföreträdare indikerar att de nationella programmen och motsvarande yrkesområden inom komvux i många fall omfattar olika utbildningar som kan leda till yrken med stora skillnader i arbetsmarknadsbehov. Detta gäller exempelvis utbildningar inom naturbruk, fordon och transport samt el och energi.²³

I de fall Skolverket har tillräckligt med underlag kring arbetsmarknadsbehovet av en viss inriktning gör vi rekommendationer kring utbudet av inriktningar inom gymnasieskolans nationella program. Detta förekommer främst för

²¹ SCB gör ingen prognos för hantverksutbildning respektive utbildning inom hotell och turism. För dessa utbildningar finns ingen dylik prognos för tillgång och efterfrågan.

²² Uttryckt som procent av erbjudna platser, jämfört med hur stor andel av utbildningsutbudet de utgör till läsåret 2023/24. I vissa län används andelen erbjudna platser läsåret 2022/23 som utgångspunkt, eftersom länets antagningskanslier inte haft uppgifter för 2023/24.

²³ I Skolverkets rapport [Utbud av och efterfrågan på gymnasial utbildning, en nationell bild](#) presenteras bland annat etableringsstatistik på inriktningsnivå, som bekräftar bilden att inriktningarna spelar stor roll för möjligheterna att etablera sig på arbetsmarknaden.

naturbruksutbildningar och fordons- och transportutbildningar, inom både komvux och gymnasieskolan.

För de flesta utbildningsområden saknas emellertid tillräcklig, tillförlitlig information för att vi ska kunna bedöma det regionala behovet och efterfrågan på inriktningsnivå:

- SCB tar inte hänsyn till eventuella skillnader mellan inriktningar inom utbildningsgrupper utan gör sina prognoser på en nivå som i stort överensstämmer med programstrukturen i gymnasieskolan.²⁴
- När etablerings- och yrkesstatistik bryts ned på länsnivå är det ofta få individer som omfattas. Skulle statistiken dessutom brytas ned på inriktningsnivå skulle det i många fall inte gå att presentera eller dra några slutsatser utifrån den.
- När ungdomar söker till gymnasieskolan söker de till ett program, inte en inriktning. Statistiken över förstahandssökande ger således oftast bara information om ungdomars efterfrågan på gymnasieprogrammen som helhet. Huvudmän för komvux erbjuder ofta egna regionala yrkespaket. Det gör att Skolverket har begränsad information om vilka yrkesområden de sammanhållna yrkesutbildningar som erbjuds inom komvux tillhör.

3.2.6 Två utbildningsområden har krävt särskilda avvägningar

Hantverksprogrammet ersätts av frisör- och stylistprogrammet

Idag läser nio av tio elever på gymnasieskolans hantverksprogram inriktningen frisör, barberare och hår- och makeupstylist. I flera län är det den enda inriktningen som bedrivs inom programmet. De nationella yrkespaketen inom frisör och barberare har tillsammans med regionala yrkespaket inom bland annat hår- och makeupstylist utgjort en majoritet av de yrkespaket inom yrkesområdet hantverk som bedrivits inom komvux de senaste åren. Skolverkets etableringsstatistik säger således framför allt något om inriktningen frisör, barberare och hår- och makeupstylist inom gymnasieskolan eller yrkesutbildningar inom yrkesområdet frisör och stylist inom komvux.

Till läsåret 2025/26 upphör hantverksprogrammet och ersätts av det nya frisör- och stylistprogrammet.²⁵ Förändringarna rör också motsvarande utbildning inom komvux för utbildning som påbörjas efter 30 juni 2025.

Eftersom planeringsunderlagen ska tillämpas på utbildning som startar år 2025 gjorde Skolverket därför avvägningen att endast ta fram bedömningar för det

²⁴ Svensk utbildningsnomenklatur (SUN) är en klassifikation för att redovisa utbildningsbakgrund. I SCB:s rapporter Trender och prognoser med sikte på år 2035 aggregerar SCB SUN 2000 i ett antal olika utbildningsgrupper. Denna klassificering skiljer sig något från uppdelningen av de nationella gymnasieprogrammen.

²⁵ Inriktningarna finsnickeri, florist, och övriga hantverk från Hantverksprogrammet, har möjlighet att efter godkänd ansökan bedrivas som riksrekryterande utbildningar med egna examensmål. Hantverksprogrammets inriktning mot textil design blir en inriktning på estetiska programmet och heta modedesign.

kommande frisör- och stylistprogrammet respektive yrkesinriktningen frisör och stylist inom komvux.²⁶

Bedömningarna för försäljnings- och serviceutbildningar vilar på svagare grund

Försäljning och service är ett nytt program i gymnasieskolan och det saknas därför ännu uppgifter om etableringsgrad och vanligaste yrken efter utbildningen.²⁷ Dessutom avser SCB:s regionala prognoser utbildningsgruppen handels- och administrationsutbildade. Även om försäljnings- och serviceprogrammet skiljer sig från det tidigare handels- och administrationsprogrammet på flera sätt förbereder det eleverna för yrken inom samma yrkesområden. Det gör det troligt att utbildade inom handel och administration respektive försäljning och service kommer att tillhöra samma utbildningsgrupp enligt SCB:s klassificering.

Förändringen innebär emellertid att Skolverkets bedömningar för försäljning och service vilar på en något svagare grund än andra utbildningsområden. Skolverket kommer att följa hur etableringen på arbetsmarknaden ser ut framöver för eleverna som läser de nya utbildningarna. Förändringarna inom försäljning och service påverkar yrkespaketen inom komvux och därmed också bedömningarna för komvux inom yrkesområdet.

3.2.7 Majoriteten huvudmän svarar att de kommer använda Skolverkets bedömningar

Enligt uppdraget ska Skolverket följa upp hur bedömningarna används och vid behov justera hur de är utformade. I samband med *Forum planering och dimensionering* som Skolverket genomfört under november 2023 – februari 2024 ställde Skolverket följande frågor i en enkät till de som deltagit i forumen:

1. Kommer ni att använda Skolverkets bedömningar i ert arbete med att planera och dimensionera gymnasial utbildning?
 - a. Om ja, hur kommer ni att använda Skolverkets bedömningar när ni planerar gymnasial utbildning?
 - b. Om nej, varför inte?

Nästan alla forumdeltagare som har besvarat enkäten bedömer att de kommer att använda Skolverkets bedömningar: 92 procent har svarat ja på frågan ovan och 8 procent har svarat nej.

Av de som svarat ja anger många att planeringsunderlagen kommer användas som *en del* tillsammans med andra underlag eller kompletterande information.

²⁶ För komvux ska planeringsunderlagen tillämpas på utbildning som påbörjas från och med 1 januari 2025. Detta innebär att Skolverkets bedömningar för komvux mellan den 1 januari 2025 och 30 juni 2025 tillämpas på hantverksutbildningar inom yrkesområdet frisör och stylist.

Vi kommer framgent att utgå [från] framtaget planeringsunderlag vid planering av nya inriktningar eller program.

Planeringsunderlaget finns med som en del av arbetet i att se över fördelningen av utbildningsplatser i länet.

Ett av flera underlag inför långsiktiga och strategiska beslut.

Som en del i bedömning av utbudet kring yrkesvux, men vi måste ta det lokala perspektivet i beaktande. Det syns inte riktigt i underlagen.

Som ett av flera underlag (vi har även lokala undersökningar av arbetsmarknadens behov) främst för att bedöma arbetsmarknadens behov.

Andra forumdeltagare lyfter att bedömningarna kommer användas i dialog med andra relevanta aktörer eller inför ansökningar till Skolinspektionen.

I samtal med andra kommuner och inom förvaltningen för att nå samverkansavtal och planera för framtida utbildningar.

Dialog med fristående samt kartläggning av utbildningsplatser.

Vi kommer att använda underlaget som en grundplåt i det fortsatta arbetet kring dimensioneringen av gymnasieutbildningarna. Vår dialog och samverkan med övriga kommuner kommer att bygga på det sammansatta underlaget.

För underlag när vi gör förnyade ansökningar till Skolinspektionen och i samtal med kommunen och även regionen.

Några huvudmän anger att de i nuläget inte vet exakt hur de kommer använda planeringsunderlagen. De pekar också på att fler faktorer än dimensioneringen påverkar hur många som utbildas inom olika utbildningsområden. Inte minst har elevernas efterfrågan och konkurrens mellan skolor stor betydelse. Några lyfter också att det hade varit användbart med delregionala analyser och andra menar att Skolverket har ett storstadsperspektiv.

Svårt att svara på i nuläget. Hela reformen (om det nu är det) är en pappersprodukt som i teorin är en god tanke, men som i praktiken är svår, om ens möjlig, att genomföra. Det finns en rad parametrar som är helt avgörande, men som gymnasieskolan har svårt att påverka: elevers önskan om utbildning, arbetsmarknadens ansvar att göra vissa yrken åtråvärda, konkurrensen mellan skolor, etc.

Som en del av underlagen. Hade dock hellre sett att det hade varit mer delregionala analyser som inte innehöll en storstad.

Använda Skolverkets bedömning där det är aktuell, vi har redan en hög andel som till exempel läser yrkesförberedande utbildning, Jag uppfattar att Skolverkets bedömning har ett storstads/ södra Sverige perspektiv.

Flera kommunala huvudmän lyfter att gymnasieskolor som drivs av enskilda huvudmän kan utgöra en utmaning i arbetet med att förändra utbudet av gymnasial utbildning. Inte minst uppfattas det vara en utmaning att enskilda huvudmän deltar i mindre omfattning i Skolverkets forum. Samtidigt menar vissa enskilda huvudmän att de inte blir inbjudna till samverkan i andra sammanhang

med de kommunala och regionala huvudmännen. Enskilda huvudmän anser att de behöver få möjlighet att delta i samverkan för att arbetet ska komma vidare.

Det finns en vilja till att jobba för fler elever till yrkesutbildning men verkligheten med gymnasierregion [länet] gymnasieprogram, och friskolor med rätt till vinstuttag gör det svårt. Grundläggande hinder helt enkelt. Skolan måste ändras från grunden för att kunna möta önskemål om dimensionering som det är nu blir det inte ett seriöst och realistiskt arbete.

Vi tar med oss det i vårt upplägg av dimensionering. Men den stora utmaningen är att friskolorna inte deltar i varken dialogerna eller att det finns någon som ska samordna arbetet.

De kommer att vara en del av mycket annat när vi gör våra bedömningar. I dagsläget när kravet på friskolorna inte är reglerat eller man har kommit fram till hur dessa ska hanteras, så kommer det att bli svårt att göra några större förändringar.

Vi som fristående verksamhet har inte blivit inbjudna till några forum över huvud taget i denna fråga och uppskattar att vi blir inbjudna av Skolverket. Vi önskar bli inbjudna av kommun och region i frågan - annars kommer vi inte vidare. Vi behöver samarbeta kring detta.

Ett fåtal huvudmän anger att de inte kommer att använda planeringsunderlagen. Även här lyfts skolor som drivs av enskilda huvudmän som en del av utmaningen. Andra lyfter att de själva har bättre kännedom än Skolverket i dessa frågor eller att det finns stora skillnader inom länet vilket gör att Skolverkets bedömningar blir trubbiga.

Bedömningarna tar i allt för liten omfattning hänsyn till att sambandet mellan etablering på arbetsmarknaden och någon gymnasieutbildning överhuvudtaget, oavsett vilken. Samt att det stora problemet med olika huvudmän (läs friskolor) inte kan hanteras i detta.

Bedömningarna spretade åt för många håll och var för övergripande för hela [länet] /.../ Det finns stora lokala skillnader och vi har bättre koll lokalt än vad Skolverkets underlag visade. Dessutom har vi med råge en fördelning av programmen som mer än väl motsvarar Skolverkets uppdrag.

Både ja och nej. Vi har i regionen /.../ ett mer fördjupat material än det Skolverket tagit fram.

3.3 Utvecklingsområden i planeringsunderlagen

I detta avsnitt lyfter vi några utvecklingsområden i planeringsunderlagen, utifrån arbetet med den första omgången.

3.3.1 Framtagandet av underlagen bör synkas med undersökningar från andra myndigheter

En viktig källa för beskrivningen av arbetsmarknadens behov i planeringsunderlagen är SCB:s regionala prognoser för tillgång och efterfrågan på gymnasialt utbildade. Skolverket använder också Arbetsförmedlingens yrkesprognoser för att bedöma behovet inom relevanta yrken.

För att Skolverkets bedömningar ska vara relevanta är det viktigt att vi använder arbetsmarknadsprognoser som är så aktuella som möjligt. Skolverket samarbetar därför kontinuerligt med SCB och Arbetsförmedlingen om planering av kommande prognoser i relation till planeringsunderlagen.

Just nu pågår ett utvecklingsarbete av utbildnings- och arbetsmarknadsprognoserna hos både SCB och Arbetsförmedlingen.²⁸ Skolverket kommer att fortsätta föra en dialog med SCB och Arbetsförmedlingen för att se hur vi på bästa sätt kan använda deras underlag för att utveckla och förbättra bedömningarna i planeringsunderlagen.

3.3.2 Processen för att inhämta regionernas bedömning

Flera regionalt utvecklingsansvariga har efterfrågat tydligare styrning från Skolverket i vår förfrågan om regionernas bedömning av arbetskraftsbehovet. Se även avsnitt 3.1.2. Skolverket kommer därför se över om det finns behov att förändra processen för att inhämta regionernas bedömning av kompetensbehov för att öka förutsättningarna för likvärdighet mellan länen. Eftersom även MYH inhämtar information om kompetensbehov på regional nivå från RUA för Skolverket en dialog med MYH för att undersöka möjligheterna att samordna dessa aktiviteter.

3.3.3 Insamling av uppgifter om planerade utbildningsplatser i gymnasieskolan

För att få en bild av hur många platser som erbjuds på gymnasieskolans olika nationella program i respektive län, samlade Skolverket in uppgifter från alla regionala antagningskanslier med ansvar för antagning till gymnasieskolan och från skolor med egen antagning. Skolverket efterfrågade uppgifter om antal planerade platser på gymnasieskolans nationella program och introduktionsprogrammets olika inriktningar, samt uppgifter om antal lediga platser efter ansökningsomgångens slut.²⁹

Uppgifterna som levererades visade sig dock vara svåra att använda i den utsträckning som Skolverket hade hoppats på. I vissa underlag framgick exempelvis inte hur många platser som erbjudits från start, i början av ansökningsperioden. Antalet som rapporterades till Skolverket var i stället det antal elever som slutligen antagits. I andra fall understeg eller översteg antalet erbjudna platser det totala antalet elever som sökte till gymnasieskolan i länet.

Eftersom gymnasieantagningsprocessen sker på delvis olika sätt i olika län visade det sig också svårt att jämföra uppgifter från olika antagningskanslier med

²⁸ I budgetpropositionen för 2024 har regeringen avsatt medel för förbättrad tillgång till data för kompetensförsörjning (utgiftsområde 16, anslag 4:4 Utvecklingsarbete inom områdena utbildning och forskning). Medlen disponeras av SCB för att göra analyser av trender i samspelet mellan utbildning och arbetsmarknad. Arbetet ska även omfatta regionala prognoser (Regleringsbrev för budgetåret 2024 avseende anslag 4:4 inom utgiftsområde 16 Utbildning och universitetsforskning)

²⁹ Insamlingen gjordes genom ett e-postutskick till antagningskanslier respektive skolor med egen antagning i alla län under perioden december 2022 till februari 2023.

Skolverket efterfrågade uppgifter om totalt antal planerade platser inför ansökningsperiodens öppning för läsåren 2023/24, 2022/23, 2021/22 samt 2020/21 samt totalt antal lediga platser kvar efter antagningen för läsåren 2022/23, 2021/22, 2020/21).

varandra. Det var också svårt att få en enhetlig bild av hur många platser som erbjuds på introduktionsprogrammets inriktningar. I vissa fall har inte antagningskanslierna uppgifter om hur många platser som erbjuds. I andra fall fick Skolverket signaler om att uppgifterna inte beskriver hur många platser som erbjuds i praktiken. Dessutom saknas koder som gör det möjligt att urskilja vilka platser som utformas för en individ respektive för en grupp elever och därmed blir sökbara via ett antagningskansli.

Mot bakgrund av dessa utmaningar har Skolverket använt uppgifterna om planerade platser med försiktighet.

Inför kommande planeringsunderlag avser Skolverket utveckla insamlingen av antal erbjudna platser, i dialog med regionala antagningskanslier och skolor med egen antagning i syfte att öka tillförlitligheten och användbarheten i uppgifterna.

3.3.4 Utveckling av planeringsunderlagen

Eftersom planeringsunderlagen ska vara ett stöd för huvudmännens arbete med att planera, dimensionera och erbjuda gymnasial utbildning har vi lagt stor vikt vid att göra underlagen användarvänliga och tillgängliga för målgruppen. För att få veta hur huvudmännen upplever planeringsunderlagens användbarhet ställde Skolverket därför frågor kring detta i utvärderingen som skickades ut till deltagarna efter *Forum planering och dimensionering*.

I enkäten frågar vi bland annat hur formen för bedömningarna kan utvecklas för att vara mer användbara i huvudmännens arbete.³⁰ Några huvudmän anger att de inte ser något behov av utveckling i nuläget:

I nuläget finns inget att utveckla. Utmaningen är inte underlaget eller de bedömningar som görs, utmaningen är genomförandet.

Tycker bedömningarna är bra och ser att de initialt blir ett bra stöd.

Flera huvudmän ger dock förslag på hur planeringsunderlagen och bedömningarna kan utvecklas för att vara ännu mer användbara. Förslagen handlar exempelvis om att inkludera mer information om inriktningar i gymnasieskolan, att bedömningarna bör ges på en lokal eller delregional nivå i stället för länsnivå, samt att underlagen bör uppdateras oftare. Många utvecklingsförslag berör också sådant som ligger utanför själva planeringsunderlagen:

Bör spetsas till ytterligare gällande olika inriktningar inom gymnasieprogrammen. Synka med andra myndigheters kunskapsunderlag.

Bland annat titta mer på delregional statistik och filtrera storstäderna.

Det hade varit fint om man skulle kunna få fram statistik kommunvis. Vi är en stor region med stora avstånd vilket innebär att det är stora skillnader mellan kust och inland.

³⁰ Frågan löd: Hur skulle Skolverket kunna utveckla formen på bedömningarna för att de skulle vara mer användbara i ert arbete?

Större lokal/regionalt perspektiv, förutsättningar, utveckling skiljer sig i landet. SCB:s statistik känns "gammalt". Bedömningar bör göras oftare än vart tredje år för att det ska vara möjligt att följa med i utvecklingen.

Studie- och yrkesvägledning på grundskolan samt grundskoleelevers önskan om utbildningsval borde tas med mer i bedömningarna.

Skolverket måste försäkra sig om att alla som är i systemet spelar sin roll. Friskolorna i kommunerna har inte mandat att agera (förhandla) kring frågan. Att ge uppdraget till kommunerna "I samverkan med friskolorna" är inte realistiskt.

Återkopplingen från huvudmännen kommer att vara ett viktigt inspel i Skolverkets arbete med att utveckla planeringsunderlagen inför nästa omgångs underlag. Skolverket avser exempelvis undersöka om det är möjligt respektive ändamålsenligt att tillgängliggöra planeringsunderlagens statistik i andra format än som pdf-rapport. I dagsläget tillgängliggör Skolverket statistik på skolverket.se. Statistiken i planeringsunderlagen är emellertid inte samlade eller tillgängliggjorda på annat sätt än underlagen.

3.4 Dialog om utveckling av statistisk information

Enligt uppdraget ska Skolverket föra dialog med relevanta myndigheter om utveckling av statistisk information. Som beskrivits ovan har Skolverket haft kontinuerlig dialog med SCB och Arbetsförmedlingen om deras respektive utbildnings- och arbetsmarknadsprognoser under arbetet med planeringsunderlagen. I dessa dialoger har Skolverket beskrivit behovet av statistik utifrån uppdraget om regionala planeringsunderlag, samt lyft vilka utvecklingsmöjligheter och -behov Skolverket ser med prognoserna framgent.

I dialogerna har Skolverket också vidareförmedlat några av de medskick som vi fått i våra kontakter med huvudmän, RUA och berörda branschföreträdare. Bland annat är det flera som efterlyst en högre detaljgrad i SCB:s prognoser för tillgång och efterfrågan på utbildade, eftersom utbildningsinriktning kan ha stor betydelse för arbetsmarknadsläget. Att behoven på arbetsmarknaden varierar mellan utbildningsinriktningar stöds av statistiken som Skolverket presenterar i rapporten om utbud och efterfrågan på gymnasial utbildning på nationell nivå.³¹ För flera av de berörda utbildningarna finns risk för brist på arbetskraft efter vissa inriktningar.

Flera aktörer har också framhållit att det för vissa län finns behov av att kunna göra delregionala analyser av behoven på arbetsmarknaden. Skolverket ser SCB:s långsiktiga prognoser över tillgång och efterfrågan på gymnasialt utbildade som en grundförutsättning för att kunna göra bedömningar om arbetsmarknadsbehoven för utbildning på gymnasial nivå. För att Skolverket ska kunna göra planeringsunderlag med bedömningar på delregional nivå krävs således att SCB kan göra analyser av tillgång och efterfrågan på delregional nivå. Skolverket

³¹ Skolverket 2023, *Utbud av och efterfrågan på gymnasial utbildning – en nationell bild*

avser att föra en fortsatt dialog med SCB om vilka möjligheter som finns i detta avseende.

Behovet av och potentialen i att samverka kring arbetsmarknads- och utbildningsprognoser diskuteras även löpande i analysarbetsgruppen inom myndighetssamverkan för kompetensförsörjning.³² Myndigheterna som ingår i samverkan har ett gemensamt intresse av att förbättra tillgången till relevant statistik eftersom myndigheterna antingen är ansvariga för att ta fram prognoser eller är beroende av att ha tillgång till prognoser för sin verksamhet. Idag finns skillnader i hur olika myndigheter använder centrala begrepp (som exempelvis ”brist”) vilket gör det komplicerat för olika målgrupper att använda och värdera olika analyser. Under 2024 avser analysgruppen arbeta vidare för att göra befintliga analyser och prognoser inom kompetensförsörjningsområdet mer enhetliga.

³² Arbetsförmedlingen, MYH, Skolverket, Svenska ESF-rådet, Tillväxtverket, Universitetskanslersämbetet och Universitets- och högskolerådet har fått i uppdrag via instruktionsförändringar eller i regleringsbrev att samverka i syfte att bidra till en väl fungerande kompetensförsörjning. Vid sidan av dessa myndigheter ingår Folkbildningsrådet och Vinnova i samverkan.

4. Skolverket genomför fler studier med koppling till planeringsunderlagen

Enligt uppdraget ska Skolverket överväga vilka ytterligare analyser och tematiska studier som kan behövas som komplement till planeringsunderlagen. Nedan beskrivs de studier och uppföljningar som Skolverket genomfört eller avser att genomföra framöver. Skolverket överväger därutöver även en samlad uppföljning och utvärdering av reformen om planering och dimensionering.

4.1 Studie om ungdomars val till gymnasieskolan

Ett utvecklingsområde rör ungdomars efterfrågan på utbildning i gymnasieskolan. Som Skolverket konstaterade i det förberedande uppdraget finns begränsad kunskap om hur ungdomar resonerar när de väljer utbildningsväg och hur de navigerar bland den mängd skolor och gymnasieprogram som står till buds.³³ Det behövs också mer kunskap om vilken information ungdomar har om de olika möjligheter som gymnasieprogrammen innebär. I Skolverkets dialoger med huvudmän har många framhållit att låg efterfrågan från elever på vissa utbildningar är ett stort hinder för att utöka utbildningar där det finns ett stort arbetsmarknadsbehov. I förlängningen utgör det också ett hinder för att planerings- och dimensioneringsreformen ska få avsedd effekt.

Valet av gymnasieprogram och gymnasieskola kan ha stor betydelse för ungdomars möjlighet att ta en gymnasieexamen, att etablera sig på arbetsmarknaden eller för deras val att fortsätta till vidare studier. Det är därför viktigt att undersöka vad som styr ungdomars val. För att öka kunskapen om hur och utifrån vilken kunskap ungdomar gör sina val till gymnasieskolan genomför Skolverket under 2024 en studie om gymnasievalet ur ett elevperspektiv.

Syftet med studien är att öka kunskapen om vad som styr ungdomars gymnasieval och utifrån vilken kunskap de gör valet. Syftet är också att bidra till att huvudmän och andra aktörer kan utforma insatser som kan hjälpa ungdomar att göra mer informerade gymnasieval.

4.2 Rapporten Gymnasiemarknadens geografi kompletterar bilden av utbildningsutbudet inom gymnasieskolan

Ungdomars gymnasieval påverkas också av det befintliga utbudet av utbildning. Vilka val som är möjliga att göra styrs av vilka gymnasieprogram och gymnasieskolor som är tillgängliga – det vill säga möjliga att nå – för de enskilda ungdomarna. För att fördjupa den kunskap om länens utbildningsutbud som

³³ Skolverket 2022, *Underlag för planering och dimensionering av utbildning. Redovisning av uppdrag om regionala planeringsunderlag om behov av gymnasial utbildning*

planeringsunderlagen bidrar med, har Skolverket under 2023 gjort en kartläggning av gymnasieområdenas geografi.³⁴ I studien visar Skolverket elevernas pendling till gymnasieutbildning inom olika gymnasieområden, samt analyserar områdenas villkor och förhållanden i olika delar av landet.

Denna information är ytterligare en viktig pusselbit för att gymnasieskolans huvudmän ska kunna göra en ändamålsenlig planering och dimensionering. Skolverket kommer, bland annat utifrån utvärderingar av planeringsunderlagen, fortsätta analysera vilka ytterligare analyser och tematiska studier som kan behövas som komplement till planeringsunderlagen.

4.3 Regionala dialoger om komvux ger en aktuell lägesbild

Varje år genomför Skolverket regionala dialoger om komvux med ansvariga politiker, chefer och skolledare för komvux samt representanter från regioner och Arbetsförmedlingen. Syftet med dialogerna är bland annat att följa hur komvux utvecklas och därmed ge Skolverket och andra aktörer en aktuell lägesbild som underlag för fortsatt arbete. Regional planering och dimensionering av gymnasial utbildning var ett huvudtema under 2023 års regionala dialoger.

Dialogerna visar att många deltagare upplever att skollagsändringarna kring planering och dimensionering ligger i linje med hur de redan arbetar, inte minst inom regionalt yrkesvux. Arbetet med att införa förändringarna ses därför av många som en vidareutveckling av pågående arbete. Samtidigt är det också många som ser utmaningar med att uppnå reformens syfte. Några hinder som lyfts är att vissa utbildningar är förknippade med höga kostnader, att det kan vara svårt att fylla utbildningsplatserna på utbildningar som är efterfrågade på arbetsmarknaden samt att det kan vara svårt att få till en väl fungerande samverkan med branscher och arbetsgivare.

Dialogerna har gett Skolverket en bättre bild av vilka möjligheter och utmaningar som huvudmän för komvux ser kopplat till reformen om planering och dimensionering, vilket redovisas i Skolverkets rapport från de regionala dialogerna 2023.³⁵ Denna kunskap ligger till grund för Skolverkets fortsatta arbete med att stödja kommunerna i deras arbete.

Under de regionala dialogerna 2024 kommer Skolverket fortsätta att följa kommunernas arbete med att införa förändringar inom komvux, inklusive reformen om planering och dimensionering. Det innebär att kommande dialoger kommer att ge en uppdaterad lägesbild av hur långt implementeringen av reformen har kommit inom komvux.

³⁴ Skolverket 2023, *Gymnasieområdenas geografi på 2020-talet. Elevernas pendling till gymnasieutbildning*. Skolverket 2023. Rapport 2023:7. Begreppet gymnasieområde beskriver en ett avgränsat inom vilket elever fritt kan välja mellan olika skolor.

³⁵ Skolverket 2023 *Regionala dialoger om komvux 2023 – en lägesbild av utvecklingen inom komvux*

4.4 Planerade uppföljningar inom komvux

Skolverket avser under 2024 att inleda arbetet med flera uppföljningar inom komvux. Bland annat planeras en studie av användandet av lokala, regionala och nationella yrkespaket på gymnasial nivå. En fördjupad kunskap om hur huvudmän utformar och erbjuder yrkespaket kan ge värdefull information till kommande planeringsunderlag.

5. Kompletterande stöd till huvudmän för gymnasial utbildning

Enligt uppdraget ska Skolverket utveckla och tillhandahålla kompletterande insatser som huvudmännen behöver för att planeringsunderlagen ska kunna användas på ett ändamålsenligt sätt. Skolverket har erbjudit stöd kontinuerligt. Formen på och innehållet i insatserna har anpassats utifrån vilket skede som reformen respektive arbetet med planeringsunderlagen befunnit sig i.

5.1 Kommunikationsinsatser har varit en viktig del i Skolverkets stöd

En förutsättning för att huvudmän ska kunna använda de regionala planeringsunderlagen är att de känner till lagändringarna kring planering och dimensionering och Skolverkets uppdrag att tillhandahålla planeringsunderlag. En viktig del i Skolverkets stöd har därför varit olika former av kommunikationsinsatser, vars syfte har skiftat under året.

Mellan oktober 2022 och maj 2023 var huvudsyftet med kommunikationsinsatserna att förbereda målgruppen på de kommande lagändringarna. Skolverket tog fram en särskild webbsida på skolverket.se med information om lagändringarna samt stödmaterial som exempelvis frågor som kan användas i regional dialog om planering och dimensionering. Skolverket informerade också om lagändringarna i Skolverkets och SKR:s nyhetsbrev samt på Skolverkets kanaler på Facebook och Instagram.

Skolverket genomförde två webinarier riktade till huvudmän om ändringarna i skollagen under våren 2023. Webbinarierna publicerades även på Skolverkets webbplats.

Mellan maj och december 2023 var huvudsyftet med kommunikationen att informera om planeringsunderlagen och hur de kan vara ett stöd för huvudmännen. Skolverket tog fram en webbsida om de regionala planeringsunderlagen där även varje läns planeringsunderlag finns tillgängliga. Under 2023 hade sidan 13 655 unika besökare. Skolverket genomförde även två webinarier med fokus på innehållet och nyttan med planeringsunderlagen. Även dessa webinarier spelades in och finns tillgängliga på Skolverkets webbplats. Vid samtliga webinarier har deltagarna fått möjlighet att ställa frågor och komma med inspel till Skolverket.

Dessutom tog Skolverket fram en animerad film där lagändringarna och planeringsunderlagen beskrivs på ett lättillgängligt sätt och som återfinns på Skolverkets webb. Filmen användes bland annat som introduktion vid *Forum planering och dimensionering*, för att ge alla huvudmän likvärdig information om

lagändringarna. Filmen kan också användas av huvudmännen i deras arbete med att sprida kunskap om lagändringarna.

I samband med att underlagen tillgängliggjordes, publicerade Skolverket även tre poddavsnitt om kompetensförsörjning och gymnasial utbildning. Ett avsnitt handlar om [studie- och yrkesvägledning i grundskolan](#), ett om [studie- och yrkesvägledning inom komvux](#) och ett avsnitt handlar om [planering och dimensionering ur ett](#) strategiskt kompetensförsörjningsperspektiv.

Inför publiceringen av underlagen anordnade Skolverket också ett webinarium i webinarieriet *Skolverket fördjupar*. I webinariet deltog representanter för Sveriges Elevkårer, Svenskt Näringsliv, SKR, LO, Vuxenutbildning i samverkan (ViS) samt Skolverket. Samtalet handlade om vad som krävs för att lagändringarna ska få avsedd effekt.

Slutligen har Skolverket deltagit i ett flertal konferenser och informationsträffar under 2023, för att informera om reformen och de regionala planeringsunderlagen. Skolverket har bland annat medverkat vid träffar som arrangerats av SKR, Svenskt näringsliv, kommunalförbund, skolchefsnätverk, ViS, Tillväxtverket, regioner, nätverk för yrkesutbildning, nätverk för kompetensutveckling för studie- och yrkesvägledare samt Skolverkets nationella programråd för yrkesutbildning på gymnasial nivå. Målgrupper vid dessa tillfällen har varit skolchefer, rektorer, lärare och studie- och yrkesvägledare liksom strateger för regional utveckling och olika branschrepresentanter.

5.2 Forum planering och dimensionering

En av de större insatserna som Skolverket tillhandahållit för att stödja huvudmäns användning av planeringsunderlagen är *Forum planering och dimensionering av gymnasial utbildning*.

Mellan november 2023 och februari 2024 har Skolverket genomfört fysiska möten om utbudet av gymnasial utbildning i alla län. Syftet var att ge huvudmän goda förutsättningar att förstå och använda Skolverkets bedömningar på ändamålsenligt sätt. Syftet var också att stimulera dialog mellan huvudmännen i respektive län.

I planeringen av forumen övervägde myndigheten vilken regional indelning av mötena som skulle vara mest ändamålsenlig. Det hade till exempel kunnat vara relevant att ta hänsyn till samverkansavtal i indelningen.³⁶ Enskilda huvudmän kan emellertid inte ingå i samverkansområden som utgår från samverkansavtal. Dessutom var Skolverkets bild att många kommuner ännu inte hade formaliserat sina samverkansområden då inbjudningarna skickades ut.³⁷ Skolverket såg också en risk för att all annan indelning än utifrån läntillhörighet skulle kunna uppfattas som styrande i hur huvudmännen skulle organisera sig. Det främsta skälet för att

³⁶ 15 kap. 30 § skollagen.

³⁷ Skolverket har också fått signaler om att det i många fall kommer att vara olika samverkansområden för komvux respektive gymnasieskolan.

genomföra mötena utifrån länstillhörighet var emellertid att det är så informationen i planeringsunderlagen presenteras. I Stockholms, Skånes och Västra Götalands län bedömde Skolverket dock att antalet huvudmän som berördes var för stort för att forumet skulle bli bra om det genomfördes med alla huvudmän, vid ett tillfälle. Därför genomfördes två forum i Stockholms och Skånes län och fyra forum i Västra Götalands län. Totalt genomförde Skolverket 26 forum i 21 län.

Inbjudan till forumen skickades till alla kommunala, enskilda och regionala huvudmän i respektive län. Målgrupp var nämndordförande, styrelseordförande och skolchef (eller motsvarande) eftersom det är dessa aktörer som har det slutliga ansvaret över utbildningarna.

Eftersom regionerna har en tydlig uppgift att fastställa mål och prioriteringar för det regionala kompetensförsörjningsarbetet och tillhandahålla bedömningar av länets kompetensbehov ansåg Skolverket att det fanns ett stort värde i att även RUA deltog i dialogerna. Skolverket bjöd därför in RUA till respektive läns forum.

Som framgår av uppdraget till Skolverket kan huvudmän behöva stöd i hur justeringar av utbudet av viss yrkesinriktad utbildning inom komvux förhåller sig till utbudet av arbetsmarknadsutbildning inom samma områden. Skolverket valde därför att också bjuda in Arbetsförmedlingen, som ansvarar för arbetsmarknadsutbildning, till alla forum. Representanter för RUA har deltagit vid samtliga forum och representanter för Arbetsförmedlingen har deltagit vid en majoritet av forumen.

Sammantaget anmälde sig 634 personer till forumen. Av dessa representerade 466 personer kommunala huvudmän, 70 enskilda huvudmän, 15 regionala huvudmän, 53 RUA samt 30 personer Arbetsförmedlingen.

5.2.1 Utmaningar med forumen

En utmaning i genomförandet av *Forum planering och dimensionering* har varit att enskilda huvudmän deltagit i lägre utsträckning än övriga huvudmän. Tyvärr är detta inte unikt för uppdraget om regionala planeringsunderlag utan en utmaning Skolverket ofta möter i vårt arbete med att ge stöd till myndighetens målgrupper.

Skolverket har fört samtal med Friskolornas riksförbund för att få hjälp att nå ut till fler enskilda huvudmän. Friskolornas riksförbund har informerat om forumen via sitt nyhetsbrev och även anordnat två medlemsträffar om planering och dimensionering.

För att ge de huvudmän som av olika skäl inte deltagit vid forumen ytterligare en möjlighet att få information och stöd kommer Skolverket erbjuda kompletterande webinarier under 2024. Se kapitel 7 om Skolverkets fortsatta stöd.

5.2.2 Genomförande och innehåll

Forumet bestod av två innehållsblock:

- Information och diskussion om Skolverkets regionala planeringsunderlag, samt Skolverkets bedömningar av utbildningsutbudet.
- Forum för samverkan mellan huvudmännen.

Under den första delen har Skolverket informerat om bakgrunden till reformen kring planering och dimensionering samt vad ändringarna i skollagen innebär för huvudmännen. Skolverket har lagt mycket tid på att berätta om hur vi arbetat med planeringsunderlagen, vilka källor vi använt och hur vi landat i bedömningarna av länets utbildningsutbud.

Under den första delen har Skolverket också informerat om studie- och yrkesvägledning utifrån ett organisatoriskt perspektiv. Skolverket har framhållit att grundskolans studie- och yrkesvägledning har en nyckelroll för att förändringar i utbildningsutbudet ska få avsedd effekt. Detta är något som många huvudmän reflekterat kring i sina inspel till Skolverket under mötena.

Efter informationen från Skolverket har deltagarna haft möjlighet att lämna synpunkter, ställa frågor och reflektera kring bedömningarna.

Den andra delen av forumet har bestått av ett pass för dialog om regional planering av utbildning i gymnasieskolan och yrkesutbildning i komvux. Under denna del har deltagarna fått diskutera utifrån fem frågeställningar i mindre grupper. I nästa avsnitt sammanfattar vi några genomgående teman från dessa diskussioner.

5.2.3 Teman i forumdeltagarnas diskussioner

Är utbudet av gymnasial utbildning i länet allsidigt och tillgängligt? Vilka utvecklingsmöjligheter finns?

Forumdeltagarna anser att utbudet av utbildning inom gymnasieskolan generellt är allsidigt men inte alltid tillgängligt. Avstånd och avsaknad av kollektivtrafik är några faktorer som minskar tillgängligheten. Många deltagare lyfter också att elever som inte uppnått behörighet till gymnasieskolans nationella program tenderar att ha sämre tillgång till ett allsidigt utbud.

Vissa deltagare som representerar både gymnasieskolan och komvux framhåller att de har svårt att få tillräckligt många elever till sina utbildningar, på grund av att elevunderlaget är begränsat i länet. På dessa platser kan utbildningar som behövs för att utbudet ska vara allsidigt och för att möta behoven på arbetsmarknaden, komma att läggas ned eftersom det saknas elever. Deltagarna menar att ökade möjligheter att erbjuda fjärrundervisning kan vara en lösning för att öka tillgängligheten för elever som har långt till utbildningar.

Flera deltagare anser att utbudet av yrkesutbildning inom komvux inte alltid är allsidigt utan speglar behoven i framför allt vissa branscher. Några representanter

för komvux anser att statsbidrag bör fördelas jämnare mellan yrkesinriktningar. De nya reglerna om att planeringsunderlagen ska vägas in vid beslut om statsbidrag för yrkesvux skulle kunna leda till en förbättring i detta avseende. Samtidigt uttrycker några deltagare oro för att planeringsunderlagen kommer att vara allt för styrande vid beslut om tilldelning av statsbidrag.

Hur ser arbetsmarknadens behov av gymnasialt utbildade ut och vad behöver göras?

Forumdeltagarna delar generellt Skolverkets analys av hur behoven på arbetsmarknaden ser ut och vilka förändringar som behövs. Vissa deltagare lyfter emellertid att planeringsunderlagen ger en alltför trubbig bild av behoven på arbetsmarknaden eftersom all information presenteras på länsnivå. Dessa deltagare menar att det finns stora variationer inom länet som inte framkommer i planeringsunderlaget vilket gör att planeringsunderlagen i vissa fall blir missvisande.

Många deltagare understryker att ett förändrat utbildningsutbud bara är en av många insatser som behövs för att stärka matchningen på arbetsmarknaden.

Vilka ytterligare insatser behövs för att syftet med planerings- och dimensioneringsreformen ska uppnås?

Många deltagare uttrycker att de tror att det kommer att krävas fler insatser än ändrad utbildningsdimensionering för att planerings- och dimensioneringsreformen ska få avsedd effekt:

- Samverkan mellan skola och arbetsliv behöver förbättras och det behövs insatser för att stimulera tillgång till prao och arbetsplatsförlagt lärande (apl).
- Grundskolans studie- och yrkesvägledning har en nyckelroll för att informera om arbetsmarknadsläge och olika utbildnings- och yrkesval.
- Det behövs fler yrkeslärare och bättre möjligheter till vidareutbildning för yrkeslärare.
- Det finns potential i att dela på lärarresurser mellan skolformer för att möta yrkeslärarbristen. Det är svårt idag eftersom lärare i gymnasieskolan respektive komvux ofta har olika anställningsförhållanden.
- Regionala branschråd skulle kunna få i uppdrag att identifiera spetsutbildningar, utifrån branschens behov, som på sikt kan inrättas.
- Flera av de gymnasiala yrkesutbildningar som behöver öka är kostsamma att bedriva. På flera av dessa utbildningar står utbildningsplatser dessutom tomma idag. Huvudmännen upplever att det är svårt att ta den ekonomiska risken det innebär att starta eller erbjuda fler platser på dessa utbildningar, utan att veta om de kommer att få tillräckligt många elever. Riktade statsbidrag för att starta eller utöka antalet platser på de yrkesprogram som behövs föreslås som ett sätt att få fler att våga ta risken.

- Finansieringen av yrkesutbildning inom komvux behöver bli mer långsiktig. Några deltagare föreslår fleråriga och utökade statsbidrag för yrkesutbildningar som utbildar mot yrken där det finns stora behov av arbetskraft undervisning i svenska behöver inkluderas i fler yrkesutbildningar inom komvux. Bristfälliga svenskkunskaper beskrivs som en vanlig orsak till att många före detta komvuxelever har svårt att etablera sig på arbetsmarknaden.
- Några deltagare som representerar kommunala huvudmän föreslår att fristående skolor som redan har tillstånd att bedriva utbildning inte ska tillåtas utöka antalet utbildningsplatser om det inte finns ett tydligt arbetsmarknadsbehov.

Vilka forum för diskussion om planering och dimensionering av gymnasial utbildning finns för länets huvudmän och vad behöver göras?

Många deltagare menar att det finns forum för diskussion mellan kommunala huvudmän i länet men att gemensamma forum för kommunala, regionala och enskilda huvudmän saknas. Exempel på forum är skolchefsnätverk, länsträffar för skolor och nätverk för komvux. Två forum som omfattar alla huvudmannatyper inom gymnasieskolan som framhålls som goda exempel är Teknikcollege och Vård- och omsorgscollege. Dessa koncept ägs av arbetsmarknadens parter inom respektive bransch.

Flera deltagare anser att det behövs mer strategiskt arbete i lokala programråd och yrkesråd för att öka yrkesutbildningars attraktivitet. I flera län efterfrågar deltagarna statsbidrag för operativt arbete med koppling till reformen. Det tyder på att de medel som tillskjutits till kommuner och regioner är ganska okända.³⁸ Flera representanter för RUA menar dessutom att tilldelningen av medel inte speglar behoven och att fördelningen slår olika för små respektive stora regioner eftersom den baseras på folkmängd.

Flera deltagare som representerar kommunala huvudmän upplever att samverkan försvåras av att enskilda huvudmän inte omfattas av kravet på samverkan. Men även enskilda huvudmän har lyft frågan hur de kan samverka mer med kommunala och regionala huvudmän och bli inbjudna till forum som redan är i gång.

Vilket ytterligare stöd vill huvudmännen ha från Skolverket?

Den sista frågan som deltagarna fick diskutera var hur Skolverket kan stödja länets huvudmän i deras fortsatta arbete med att planera, dimensionera och erbjuda gymnasial utbildning. Som svar på denna fråga har Skolverket fått en mängd inspel som utgör viktiga underlag i Skolverkets fortsatta arbete med att

³⁸ Kommunerna har tilldelats extra medel för åren 2023–2026 för implementeringsinsatser för regional planering och dimensionering. Dessutom tilldelas regionerna och Gotlands kommun permanent årliga medel för att finansiera samverkan kring gymnasial utbildning inom ramen för det regionala kompetensförsörjningsarbetet. Samtliga dessa medel tillförs anslaget för kommunalekonomisk utjämning. Regeringen 2022, Proposition 2021/22:159 [Dimensionering av gymnasial utbildning för bättre kompetensförsörjning.](#)

stödja huvudmännen. Deltagarna har bland annat uttryckt önskemål om att Skolverket ska:

- Bidra till samverkan mellan kommunala, regionala och enskilda huvudmän, exempelvis genom att delta som opartisk aktör vid samverkansmöten. Några deltagare efterfrågar fysiska uppföljningsmöten där Skolverket lyfter goda exempel på hur huvudmän arbetar för att nå målen med reformen.
- Arbeta för att öka kännedomen i grundskolan om reformen, inte minst kopplat till studie- och yrkesvägledningen.
- Samverka med andra myndigheter, framför allt Skolinspektionen, för att målen med reformen ska uppnås. Flera forumdeltagare ser att det annars finns risk för målkonflikter.
- Bistå med gemensamt underlag som kan användas i dialog med näringsliv eller branschråd för att stärka samverkan mellan skola och arbetsliv
- Arbeta för att förändra synen på de gymnasiala yrkesutbildningarna för att få fler att söka en yrkesutbildning. Många anser att det är synd att programmen beskrivs som ”högskoleförberedande program” respektive ”yrkesprogram” eftersom alla nationella program numera ska innehålla de kurser som krävs för grundläggande behörighet. Att prata om programtyperna som helt olika påverkar statusen och indikerar att yrkesprogrammen inte möjliggöra vidare studier.
- Följa upp reformen samt genomföra studier om vad som kan få fler ungdomar och vuxna att söka en gymnasial yrkesutbildning.

5.2.4 Forumen har ökat huvudmännens förståelse för hur de kan använda planeringsunderlagen

För att följa upp hur målgrupperna upplevde forumen skickade Skolverket ut en utvärderingsenkät till alla deltagare efter mötet. Undersökningen visar att en majoritet av dem som besvarat enkäten (71 procent) tyckte att forumet var givande.³⁹ Många menar att det fördjupat eller breddat deras kunskaper om reformen och Skolverkets bedömningar. Mer än hälften av deltagarna upplever att de fått kunskaper som de kommer att ha användning för i sitt fortsatta arbete.

Skolverket tolkar detta som att forumen generellt sett bidragit till huvudmännens förståelse för hur planeringsunderlagen kan användas som stöd i arbetet med planering och dimensionering av gymnasial utbildning.

5.3 Mer kompletterande stöd: Susa-navet ger en överblick över fler utbildningar

En aspekt som huvudmännen kan behöva stöd kring är att beakta hur justeringar av utbudet av viss yrkesinriktad utbildning inom komvux förhåller sig till utbudet

³⁹ I februari 2023 hade 41 procent av personerna som fått inbjudan besvarat utvärderingen.

av arbetsmarknadsutbildning inom samma områden. Ett stöd i detta avseende är databasen Susa-navet.⁴⁰ Susa-navet samlar data om aktuella och planerade utbildningstillfällen från flera skolformer och utbildningar; däribland gymnasieprogram och -inriktningar, utbildningar inom komvux samt arbetsmarknadsutbildning och andra utbildningar från Arbetsförmedlingen. Utbildningsinformationen i Susa-navet finns tillgänglig som öppen data via api.

Under 2023 har Skolverket tillsammans med bland andra Arbetsförmedlingen och Myndigheten för yrkeshögskolan arbetat för att utveckla Susa-navet.⁴¹ Syftet är att Susa-navet ska bli ett bättre stöd för att samla information om utbildningstillfällen på alla nivåer i utbildningssystemet. Kommuner eller samverkansområden kan idag själva använda öppna data från Susa-navet och utveckla ett eget gränssnitt för att samla, jämföra och överblicka aktuella och planerade utbildningstillfällen inom sitt samverkansområde, närliggande områden eller hela landet. Exempelvis är det möjligt att göra jämförelser mellan utbudet av yrkesinriktad utbildning för komvux och arbetsmarknadsutbildning. Informationen kan därmed användas för att underlätta planering, dimensionering och justering av studieplatser inom en region eller ett samverkansområde.

Under 2023 har Skolverket haft möten med ett stort antal kommuner för att kartlägga förmågan att använda Susa-navets data genom det öppna api:et. Syftet har varit att få en bild av kommunernas behov av ett visuellt stöd (gränssnitt) över aktuella och planerade utbildningstillfällen för att underlätta jämförelse av utbildningstillfällen inför dimensionering och justering av studieplatser. Behovsutredningen kommer slutföras under år 2024. Resultatet kommer vägas in i det fortsatta arbetet gällande stöd för regional planering.

⁴⁰ Susa-navet står för Samverkan Utbildningsinformation Skolverket – AMS (numera Arbetsförmedlingen).

⁴¹ Regeringsuppdrag Att utveckla en sammanhållen datainfrastruktur för kompetensförsörjning och livslångt lärande. Att utöka insamlingen av utbildningstillfällen till arbetsmarknadsutbildningar och komvux är en del av satsningen. Arbetsmarknadsutbildningar och andra utbildningar från Arbetsförmedlingen levereras till Susa-navet sedan augusti 2023. Komvuxutbildningarna samlas in genom huvudmännens egna system via deras systemleverantör under förutsättning att kommunen har anslutit sig till leverans av data till Susa-navet. Hittills (2023-12-14) levereras komvuxutbildningstillfällen från 36 kommuner. Under 2024 kommer ytterligare ett stort antal kommuner få möjlighet att leverera komvuxutbildningstillfällen till Susa-navet.

6. Skolverkets iakttagelser utifrån arbetet med de regionala planeringsunderlagen

I samband med att Skolverket publicerade de regionala planeringsunderlagen presenterade myndigheten också en nationell syntesrapport: *Utbud av och efterfrågan på gymnasial utbildning – en nationell bild*.⁴² I rapporten lyfter vi likheter och skillnader mellan länen utifrån planeringsunderlagen. Vi ger också en nationell överblick över arbetsmarknadens behov, ungdomars efterfrågan, vuxnas efterfrågan och behov samt utbudet av gymnasial utbildning.

Skolverkets övergripande slutsats är att många län står inför likartade utmaningar i fråga om utbudet av gymnasial utbildning. I samtliga län behöver utbildningsutbudet förändras. Hur stora justeringar som behövs varierar mellan länen. Den generella bilden är dock att yrkesprogrammen behöver öka som andel av gymnasieskolan och utbudet av yrkesutbildning inom komvux behöver breddas så att det i högre grad möter behoven på hela arbetsmarknaden.

För två utbildningsområden, industriteknisk utbildning och vård- och omsorgsutbildning, bedömer Skolverket att det krävs fler utbildningsplatser i samtliga län.

6.1 Det finns hinder för att förändra utbudet av gymnasial utbildning

I Skolverkets dialoger med huvudmän är det många som pekat på att det finns hinder som kommer att göra det svårt för dem att genomföra de förändringar i utbudet som Skolverket bedömer behöver ske.

Huvudmännen pekar på att det finns ekonomiska hinder för att öka antalet platser på de gymnasiala yrkesutbildningarna. Det är resurskrävande att bedriva flera av de gymnasiala yrkesutbildningar som efterfrågas mest på arbetsmarknaden. Många vittnar om att det är svårt att få tillräckligt många elever på dessa utbildningar i det befintliga utbudet. Det gör att många huvudmän drar sig för att ta den ekonomiska risken det innebär att starta upp eller utöka antalet platser utan garanti om utbildningen kommer att bära sig. Inom gymnasieskolan är det dessutom en faktor att det krävs betydligt mindre resurser för att bedriva högskoleförberedande program.

För komvux är utformningen av statsbidrag för yrkesvux en utmaning. Många huvudmän anser att långsiktigheten i tilldelningen av statsbidrag behöver öka för att fler huvudmän ska kunna förändra utbudet i den riktning som Skolverket

⁴² Skolverket 2023, *Utbud av och efterfrågan på gymnasial utbildning – en nationell bild*

bedömer behövs. Att se över och vid behov föreslå åtgärder för mer långsiktighet och förutsägbarhet i statens finansiering av yrkesutbildning inom komvux var en del i direktivet till *Yrkesvuxutredningen* (U2022:05).⁴³

Huvudmännen pekar också på att det finns praktiska hinder. Många upplever att det är svårt att rekrytera yrkeslärare till de yrkesutbildningar som bedrivs idag. Många huvudmän har också svårt att hitta och tillhandahålla platser för arbetsplatsförlagt lärande (apl) i den utsträckning som behövs för att upprätthålla utbildningarnas kvalitet.

För att ge huvudmännen bättre förutsättningar att genomföra de förändringar i den riktning Skolverket menar behövs bedömer Skolverket att:

- Stat och huvudmän behöver arbeta aktivt med att säkra tillgången på yrkeslärare genom att öka incitamenten för yrkesverksamma att studera till och arbeta som lärare.
- Även komvux bör ingå i satsningar för att höja läraryrkets attraktionskraft.
- Huvudmän, arbetsmarknadens parter och regioner behöver arbeta för att främja samverkan mellan skola och arbetsliv för att kunna förbättra matchningen och kvaliteten i yrkesutbildningen.⁴⁴

6.1.1 Låg efterfrågan på utbildningar som behöver växa

Den bristande matchningen på arbetsmarknaden handlar inte bara om att utbudet av gymnasial utbildning inte matchar arbetsmarknadens behov. Den bristande matchningen handlar i hög grad också om att för få ungdomar och vuxna väljer de utbildningar som förbereder för yrken där kompetensbristen är stor eller väntas växa.

Skolverket bedömer att dimensionering av utbildningsutbudet utefter arbetsmarknadens behov behöver kompletteras med insatser för att fler ungdomar och vuxna ska se de gymnasiala yrkesutbildningarna som reella och attraktiva utbildningsalternativ.

I den nationella rapporten konstaterar Skolverket att könsfördelningen bland eleverna är mycket ojämn på flera av de utbildningar som behöver växa. Det tyder på att dessa utbildningar inte är synliga eller att de inte upplevs som relevanta eller attraktiva val för alla potentiella elever. Ett steg mot att få fler ungdomar och vuxna att se fler gymnasiala yrkesutbildningar som attraktiva utbildningsval är således att bredda kännedomen kring vilka utbildningar som finns och vilka möjligheter de innebär. För detta har studie- och yrkesvägledningen en central betydelse. För valet till gymnasieskolan är det framför allt grundskolans studie- och yrkesvägledning som har betydelse.

⁴³ Utredningens betänkande *Växla yrke som vuxen – en reformerad vuxenutbildning och en ny yrkesutbildning för vuxna* (SOU 2024:16) presenterades den 16 februari 2024.

⁴⁴ Utgångspunkten för bedömningar är de [21 länsvisa regionala planeringsunderlagen](#) och [Skolverkets bedömning av läget i skolväsendet 2023](#).

Skolinspektionen har i en tidigare kvalitetsgranskning av studie- och yrkesvägledningen i grundskolan pekat på att det finns betydande brister i skolors och huvudmäns arbete med att planera och följa upp vägledningsarbetet.⁴⁵ Utredningen om en utvecklad studie- och yrkesvägledning (U2017:10) konstaterade att styrningen av studie- och yrkesvägledningen är svag.⁴⁶ Många ansvariga uppfattar regelverket som alltför övergripande och huvudmän och rektorer får inte tillräcklig ledning i vad som förväntas av dem. Givet detta samt Skolverkets dialoger med huvudmän bedömer Skolverket att såväl tillgången till som styrningen av studie- och yrkesvägledning i grundskolan behöver förbättras. Även studie- och yrkesvägledning riktad till vuxna måste erbjudas för att utveckla vuxnas valkompetens och ge saklig information om vilka möjligheter som olika utbildningar kan ge. Skolverket bedömer att:

- Huvudmän och rektorer i grundskolan bör ge både lärare och studie- och yrkesvägledare förutsättningar att arbeta systematiskt med individuell och generell vägledning.
- Det behöver konkretiseras ytterligare i hur studie- och yrkesvägledningens likvärdighet och kvalitet kan främjas och integreras bättre i undervisningen.
- Företrädare för arbetslivet har ett stort ansvar att arbeta både för att stärka bristyrkenas attraktivitet och för att motverka könsbundna utbildnings- och yrkesval.

6.2 Samverkan behöver stärkas

En annan iakttagelse från mötena med huvudmän är att huvudmännen anser att samverkan mellan gymnasieskolans kommunala, regionala och enskilda huvudmän behöver stärkas i hela landet. Även om det finns gemensamma forum för diskussion i de flesta län så saknas ofta forum som omfattar flera huvudmannatyper. Det saknas också ofta forum för diskussion om utbudet av gymnasial utbildning mellan huvudmän inom komvux respektive inom gymnasieskolan.

Diskussionerna vid *Forum planering och dimensionering* tyder på att det saknas både samverkansstruktur och samverkanskultur mellan huvudmannatyper såväl som skolformer i alla län.

Inom gymnasieskolan uttrycker kommunala huvudmän farhågor för att enskilda huvudmän kommer att fortsätta erbjuda eller utöka antalet platser på populära (ofta högskoleförberedande) program om kommunerna i ett samverkansområde följer Skolverkets bedömningar och minskar utbudet av högskoleförberedande program. Enskilda huvudmän upplever å sin sida att de inte bjuds in till samverkan, eller att de inte får delta på samma premisser som kommunala

⁴⁵ Skolinspektionen 2013, *Studie- och yrkesvägledning i grundskolan*. Kvalitetsgranskning Rapport 2013:5

⁴⁶ SOU 2019:4, *Framtidsval – karriärvägledning för individ och samhälle*

huvudmän. Flera deltagare har lyft att det är en utmaning att inte alla huvudmän omfattas av kravet på samverkan.

Samtidigt framhålls närmast enhetligt att samverkan är en förutsättning för att det ska vara möjligt att genomföra de förändringar som krävs för ett mer ändamålsenligt utbildningsutbud. Detta gäller både i fråga om samverkan mellan enskilda, kommunala och regionala huvudmän inom gymnasieskolan och i fråga om samverkan mellan komvux och gymnasieskolan. Inte minst kommer det att vara avgörande för att huvudmän gemensamt ska kunna dela på de ekonomiska risker som förändringar i dimensioneringen kan innebära.

Givet utgångsläget i många län bedömer Skolverket att det kommer ta tid att etablera former för regional samverkan och goda förutsättningar för dialog och samsyn mellan alla huvudmän. Detta kommer att vara en viktig förutsättning för att målen med planerings- och dimensioneringsreformen ska vara möjliga att nå.

7. Skolverket kommer att fortsätta att erbjuda stöd

Under 2024 kommer Skolverket fortsätta att ge huvudmännen stöd för att de ska kunna använda planeringsunderlagen på ett ändamålsenligt sätt. Målet är att stärka huvudmännens förutsättningar att organisera arbetet med planering och dimensionering, så att ungdomar och vuxna får tillgång till sådan utbildning som möter både deras efterfrågan och behoven på arbetsmarknaden.

Erfarenheterna från arbetet med planeringsunderlagen och slutsatserna från diskussionerna med huvudmännen kommer att vara en central utgångspunkt när Skolverket avgör vilka insatser myndigheten ska erbjuda. Frågor som rör yrkesutbildningarnas attraktivitet och ungdomars och vuxnas efterfrågan på utbildning kommer således vara viktiga teman.

Under 2024 kommer Skolverket även att genomföra ett antal kommunikationsinsatser riktade mot grundskolan. Skolverket planerar webinarier som riktar sig dels till huvudmän, skolchefer och rektorer, dels till studie- och yrkesvägledare. Målgrupperna inom grundskolan behöver få kunskap om lagändringarna kring planering och dimensionering och vad det innebär för övergången mellan grundskolan och gymnasieskolan.

En utmaning i *Forum planering och dimensionering* har varit att enskilda huvudmän deltagit i betydligt lägre utsträckning än kommunala och regionala huvudmän. Insatsen har därmed endast delvis fungerat som den mötesplats för alla huvudmän som var ett av Skolverkets mål med forumen. Skolverket överväger därför ytterligare insatser för att bidra till mötesplatser mellan huvudmän i ett regionalt sammanhang. För att ge de huvudmän som av olika skäl inte deltagit vid forumen ytterligare en möjlighet att få samma information kommer Skolverket att arrangera ett antal uppsamlingswebbinarier under våren 2024. Vid dessa webinarier kommer huvudmännen få ta del av hur de regionala planeringsunderlagen kan användas i det regionala arbetet med att planera och dimensionera gymnasial utbildning. Huvudmännen kommer också att få möjlighet att ställa frågor till Skolverket. Enskilda huvudmän kommer att vara en särskilt viktig målgrupp för dessa tillfällen.

Många av huvudmännen som deltagit vid forumen ser ett behov av att forumen följs upp av Skolverket. Skolverket överväger därför någon form av uppföljning för att stämma av hur det går med huvudmännens arbete kopplat till planering och dimensionering.

Skolverket kommer att fortsätta erbjuda webinarier och kontinuerligt uppdatera information och stöd på Skolverkets webbplats.

Av uppdraget till Skolverket framgår att Skolverket ska överväga vilket ytterligare stöd för planering och dimensionering kommuner kan behöva för att

möta snabba förändringar av behovet av personer med yrkesinriktad komvuxutbildning. Skolverket avvaktar utformandet av sådant stöd i väntan på betänkandet av *Yrkesvuxutredningen* (U2022:05).⁴⁷

Slutligen kommer Skolverket arbeta för att utveckla de regionala planeringsunderlagen så att de blir ett än bättre och mer ändamålsenligt stöd till huvudmännen.

⁴⁷Regeringen 2022, *En långsiktig och behovsanpassad yrkesutbildning för vuxna* (dir. 2022:84). Utredningens betänkande *Växla yrke som vuxen – en reformerad vuxenutbildning och en ny yrkesutbildning för vuxna* (SOU 2024:16) presenterades den 16 februari 2024.

8. Referenser

SCB 2021, [Trender och prognoser 2020](#)

Skolinspektionen 2013, [Studie- och yrkesvägledning i grundskolan](#),
Kvalitetsgranskning 2013:5

Skolverket 2023, [Utbud av och efterfrågan på gymnasial utbildning – en nationell bild](#)

Skolverket 2023, [Regionala dialoger om komvux 2023 – En lägesbild av utvecklingen inom komvux](#)

Skolverket 2023, [Gymnasiemarknadens geografi på 2020-talet. Elevernas pendling till gymnasieutbildning. \(Rapport 2023:\)](#)

Skolverket 2023, [Skolverkets bedömning av läget i skolväsendet 2023](#)

Skolverket 2022, Skolverket 2022, [Underlag för planering och dimensionering av utbildning – Redovisning av uppdrag om regionala planeringsunderlag om behov av gymnasial utbildning \(Dnr: 2021:501\)](#)

SKR 2023, [Söktrycket till yrkesutbildningar i komvux](#)

SOU 2019:4, [Framtidsval – karriärvägledning för individ och samhälle](#)

Regeringen 2022, [En långsiktig och behovsanpassad yrkesutbildning för vuxna \(dir. 2022:84\).](#)

Regeringen 2022, Proposition 2021/22:159 [Dimensionering av gymnasial utbildning för bättre kompetensförsörjning](#)

Utbildningsdepartementet 2022, [Uppdrag om regionala planeringsunderlag \(U2022/01595, U2022/02828\)](#)

Webbsidor

Arbetsförmedlingens webbplats [Arbetsförmedlingens yrkesprognoser](#)

SCB:s webbplats, [Regionala utbildnings- och arbetsmarknadsprognoser – Med sikte på år 2035](#)

[Skolverkets webbplats Regional planering och dimensionering av gymnasial utbildning](#)

[Skolverkets webbplats Regional planeringsunderlag för gymnasial utbildning](#)

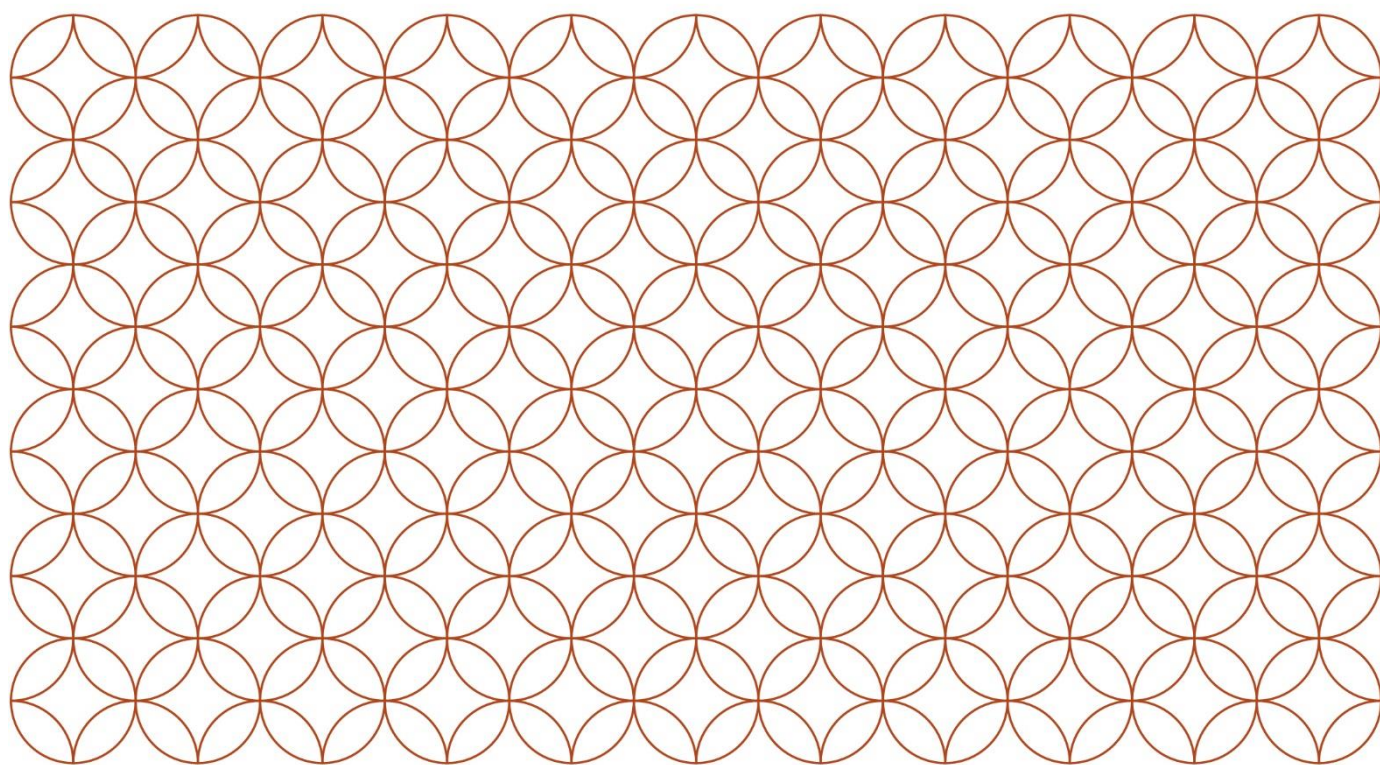
[SKR:s webbplats Planering och dimensionering av gymnasial utbildning](#)

Skolverkets podcast

[Planering, dimensionering och studie- och yrkesvägledning i grundskolan](#)

[Planering, dimensionering och studie- och yrkesvägledning inom komvux](#)

Planering och dimensionering av gymnasial utbildning ur ett kompetensförsörjningsperspektiv

Skolverket

www.skolverket.se